

1528 (2022-2023) – Nr. 1
ingediend op 22 december 2022 (2022-2023)

Verslag van de hoorzittingen en gedachtewisseling

namens de Commissie Vlaams Energie- en Klimaatplan
uitgebracht door Wim Verheyden en Rita Moors

over het lokale klimaatbeleid

Samenstelling van de Commissie Vlaams Energie- en Klimaatplan:

Voorzitter: Andries Gryffroy.

Vaste leden:

Allessia Claes, Arnout Coel, Andries Gryffroy, Rita Moors, Philippe Muyters;
Leo Pieters, Sam Van Rooy, Wim Verheyden;
Robrecht Bothuyne, Peter Van Rompuy;
Steven Coenegrachts, Willem-Frederik Schiltz;
Staf Aerts, Chris Steenwegen;
Bruno Tobback.

Plaatsvervangers:

Inez De Coninck, Annick De Ridder, Sofie Joosen, Freya Perdaens, Kris Van Dijck;
Adeline Blancquaert, Bart Claes, Carmen Ryheul;
Stijn De Roo, Koen Van den Heuvel;
Tom Ongena, Mercedes Van Volcem;
Björn Rzoska, Mieke Schauvliege;
Els Robeyns.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

INHOUD

I.	Hoorzitting van 21 oktober 2022	4
1.	Toelichting door Vincent Van Rysseghem	4
2.	Toelichting door Katrien Rycken	7
3.	Toelichting door Wouter Cyx	10
4.	Toelichting door Erik Wieërs	13
5.	Vragen van de leden	15
6.	Antwoorden van de sprekers	17
7.	Replieken en aanvullende antwoorden	21
II.	Hoorzitting van 24 oktober 2022	21
1.	Toelichting door Maarten Tavernier en Cedric Depuydt	21
2.	Toelichting door Jan Breijne en Kobe Snyers	25
3.	Toelichting door Jeroen Vandeur	28
4.	Vragen van de leden	31
5.	Antwoorden van de sprekers	33
6.	Replieken en aanvullende antwoorden	39
III.	Gedachtewisseling van 9 december 2022	41
1.	Verslag van de hoorzittingen door de verslaggevers	41
2.	Toelichting door minister Bart Somers	46
3.	Vragen van de leden	49
4.	Antwoorden van minister Bart Somers	52
5.	Replieken en aanvullende antwoorden	54
	Gebruikte afkortingen	56
	Bijlagen: zie dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be .	

Het Vlaams Energie- en Klimaatplan (VEKP) 2021-2030 vormt de basis voor het Vlaamse energie- en klimaatbeleid. In maart 2022 richtte het Vlaams Parlement een Commissie Vlaams Energie- en Klimaatplan op, die zich buigt over de door de Vlaamse Regering goedgekeurde visienota's over het energie- en klimaatbeleid en over de opvolging van het VEKP.

Op 21 en 24 oktober 2022 hield de commissie hoorzittingen over het lokale klimaatbeleid.

De hoorzitting van 21 oktober 2022 vond plaats in aanwezigheid van:

- Vincent Van Ryssegem (beleidscoördinator afdeling Klimaat & Leefmilieu, stad Antwerpen);
- Katrien Rycken (directeur Leuven 2030);
- Wouter Cyx (bestuurder Transition Stories);
- Erik Wieërs (Vlaams Bouwmeester).

De hoorzitting van 24 oktober 2022 vond plaats in aanwezigheid van:

- Maarten Tavernier (coördinator Netwerk Klimaat, VVSG) en Cedric Depuydt (stafmedewerker Energie en Klimaat, VVSG);
- Jan Breijne (beleidsmedewerker Energie en Klimaat, VEKA) en Kobe Snyers (beleidsmedewerker Energie-efficiëntie, VEKA);
- Jeroen Vandeur (beleidsmedewerker Energie en Ruimte, Europees Comité van de Regio's).

Op 9 december 2022 brachten de verslaggevers een synthese van de hoorzittingen. Daarna volgde een gedachtewisseling in aanwezigheid van Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen.

De presentaties van de sprekers zijn te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

(De hoorzittingen en gedachtewisseling werden als hybride vergadering georganiseerd.)

I. Hoorzitting van 21 oktober 2022

1. Toelichting door Vincent Van Ryssegem

Vincent Van Ryssegem zal enkele punten uit het laatste klimaatplan 2030, Antwerpen voor Klimaat¹, toelichten. Vervolgens gaat hij in op het Vlaamse klimaatbeleid, en hoe dat zich verhoudt tot de grootstedelijke realiteit.

1.1. Klimaatplan 2030: Antwerpen voor klimaat

1.1.1. Doelstellingen en stand van zaken

Antwerpen was in 2009 een van de eerste steden die het Burgemeestersconvenant ondertekende. Dat leidde tot de opmaak van een van de eerste klimaatplannen: het klimaatplan 2020, met als ambitie een CO₂-reductie van 20 procent tegen 2020.

In 2015 volgde een actualisatie, met meer aandacht voor klimaatadaptatie en deelname aan het 'Mayors Adapt'-initiatief.

¹ <https://www.antwerpenmorgen.be/nl/projecten/klimaatplan-2030/over>

Eind 2020 werd het klimaatplan 2030 goedgekeurd, met als doel een CO₂-reductie van 50 procent ten opzichte van het referentiejaar 2005. Sinds kort heeft ook het Burgemeestersconvenant de doelstelling opgekrikt.

Vandaag loopt Antwerpen voor op haar ambities. In 2016 behaalde men al de 20 procent CO₂-reductie die men in 2020 wou bereiken. Momenteel realiseert Antwerpen een CO₂-reductie van 30 procent. De spreker toont een grafiek uit de jaarlijkse emissie-inventaris. Die bevat de cijfers tot twee jaar eerder omdat sommige cijfers verwerkt moeten worden. Daarom rapporteert men hier tot 2020. Dat was het eerste jaar van de covidcrisis en dus geen normaal jaar. Het is wachten op de resultaten van de volgende jaren.

1.1.2. EU-Missie 'Linkeroever Klimaatneutraal'

Het project op Linkeroever ambieert klimaatneutraliteit tegen 2030. De stad Antwerpen heeft haar kandidatuur ingediend binnen de EU-Missie '100 klimaatneutrale steden in 2030'. Dat is een nieuw Europees instrument voor onderzoeks- en innovatieprojecten en beleidsmaatregelen. De geselecteerde steden dienen als voorbeeld voor de andere steden richting 2050, wanneer de hele Europese Unie klimaatneutraal moet zijn.

Samen met het door de commissie aangestelde consortium NetZeroCities zal Antwerpen starten met de opmaak van een klimaatstadscontract dat een stappenplan en een investeringsplan bevat. Dat moet leiden tot een missielabel dat ervoor moet zorgen dat de geselecteerde steden makkelijker Europese financiering krijgen.

Antwerpen heeft heel bewust voor Linkeroever gekozen omdat dat een stadsdeel is waar heel wat RUP's op de agenda staan. Het is ook een apart stadsdeel met meer uniforme bouwdelen. Men voorziet ook in een participatietraject.

1.1.3. Klimaat Governance Model

De Antwerpse Klimaatraad is een onderdeel van een nieuw Klimaat Governance Model dat is opgenomen in het klimaatplan 2030. De raad bestaat onder andere uit de CEO's van De Lijn, Fluvius, Aquafin maar ook lokale burgerbewegingen zoals Ringland, de Universiteit Antwerpen, Flux50 en vele anderen.

De raad wordt voorgezeten door een klimaatregisseur Manon Janssen, CEO van Ecorys. Ze koppelt terug naar een politieke stuurgroep met de directeurs van alle grote diensten van de stadsadministratie en met de kabinetschefs van het college van burgemeester en schepenen.

Er zijn ook drie thematische klimaatkamers uitgewerkt: een kamer die zich focust op klimaatmitigatie, een die zich focust op klimaatadaptatie en een milieukamer voor bredere horizontale thema's zoals circulariteit of voeding.

1.1.4. Klimaattrajecten

Klimaattrajecten komen voort uit complexe uitdagingen of barrières die worden gedetecteerd binnen een klimaatkamer. Men kan intern met de verschillende afdelingen werken, met of zonder de bevoegde kabinetten, maar men kan ook externe partijen uitnodigen. Er zijn intussen meer dan tien klimaattrajecten gestart. Een voorbeeld van een klimaattraject is paraatheid bij wateroverlast. Daar zijn onder andere de brandweer, de politie, de dienst maatschappelijke veiligheid en de afdeling Klimaat en Leefmilieu bij betrokken. Men wil inzetten op kennisuitwisseling maar ook een innovatietraject opstarten rond het meer zelfredzaam maken van bewoners tijdens wateroverlast.

1.2. Vlaams ondersteuningsbeleid versus stedelijke realiteit

Klimaattrajecten zijn een manier om op lokaal niveau de uitdagingen aan te pakken. Soms kan men niet om het hogere beleidsniveau heen, bijvoorbeeld op het vlak van huisvesting.

1.2.1. Woonpatrimonium in Antwerpen

De renovatie van woningen is een grote uitdaging. Woningen zorgen voor bijna 25 procent van de CO₂-uitstoot in Antwerpen. Tegen 2050 moeten woningen en appartementen gerenoveerd zijn tot label A: momenteel voldoet naar schatting 97 procent van de Antwerpse woningen nog niet.

In Antwerpen woont 70 procent van de gezinnen in een appartementsgebouw of een meergezinswoning. Meer dan 50 procent van de Antwerpenaren is geen eigenaar; in Vlaanderen is dat 30 procent.

Het Antwerpse woonpatrimonium onderscheidt zich ook nog op andere vlakken van de Vlaamse realiteit. Er is een relatief hoog aandeel huur- en meergezinswoningen en woningen van lagere kwaliteit. Er zijn ook veel bewoners met een beperktere financiële draagkracht dan de gemiddelde Vlaming.

Vincent Van Ryssegem stelt dat de stad Antwerpen over het algemeen zeer tevreden is met de Vlaamse initiatieven om de renovatiegolf te versnellen. Maar de meerderheid van de Antwerpenaren kan niet of onvoldoende genieten van bijvoorbeeld de Mijn VerbouwPremie. Investeren in een bodem-water- of water-water-warmtepomp is voor de meeste gezinnen niet haalbaar door het gebrek aan ruimte of een tuin. Ook lucht-luchtwarmtepompen liggen moeilijk in een appartementsgebouw of een rijhuis, omwille van de mogelijke geluidsoverlast.

Vanaf 1 januari 2023 zullen gekochte woningen en appartementen die nog een label E of F hebben, binnen de vijf jaar verplicht moeten renoveren naar minstens label D. Dat houdt het risico in dat men niet geneigd zal zijn om daarna nog verder te renoveren naar een lager label. Bij appartementsgebouwen zijn er momenteel twee certificaten: een voor het appartement zelf en een voor de gemeenschappelijke delen.

Huurders zullen niet of minder snel investeren omdat de woning niet hun eigendom is, maar verhuurders ook niet omdat ze niet onmiddellijk kunnen profiteren van de baten van zo'n investering – de zogenaamde 'split incentive'.

1.2.2. Investeren in collectieve aanpak en infrastructuur

Daarom wil men in Antwerpen inzetten op totaalrenovaties van grote appartementsgebouwen. De stad biedt een Masterplan BENOvatie aan, waarbij een renovatiecoach van de stad een toelichting komt geven aan de VME, waarna men met alle bewoners gaat samenwerken aan een masterplan met een roadmap. De studie wordt voor 50 procent door de stad terugbetaald via een premie. De eerste resultaten zijn bemoedigend. 26 gebouwen – goed voor 2500 wooneenheden – zitten in zo'n traject van begeleiding naar totaalrenovatie. Appartementen met meer dan 20 wooneenheden zijn vaak verouderd en renovatie kan er een grotere impact hebben. Samenwerking tussen alle betrokken stakeholders is heel belangrijk.

De stad wil ook investeren in grootschalige hernieuwbare energieprojecten. De mogelijkheid van een zonnedorp op de stortplaats de Hooge Maey wordt onderzocht. Er zou een capaciteit tot 60.000 PV-panelen komen. Het OCMW zou, binnen een soort van coöperatieve, aandelen kunnen kopen voor Antwerpenaren die in armoede leven en die huren van het OCMW. Met de opbrengsten van die coöperatieve

zou een deel van de energiefactuur van de gezinnen kunnen worden terugbetaald. De geproduceerde energie wordt dus gedeeld met kwetsbare gezinnen in energiearmoede.

Derdepartijfinanciering wordt gezien als mogelijke oplossing voor de split incentive. Is er geen regelgeving mogelijk waarbij een derde partij de prefinanciering van isolatie en hernieuwbare energie op zich neemt? De kosten kunnen worden terugbetaald via besparing op de energiefactuur. Er is dan een win voor zowel de eigenaar als de verhuurder.

Voor de bedrijven opteert men voor een collectieve aanpak via Samen Klimaat Actief, dat inzet op energie-efficiëntie. Er werd een virtuele marktplaats uitgewerkt met vraag en aanbod, intussen actief over heel Vlaanderen.

1.2.3. Stedelijk warmtenet

Een grote troef is de nabijheid van de haven van Antwerpen met een grote hoeveelheid restwarmtebronnen. De opmaak van warmtezoneringskaarten resulteerde in een plan van aanpak met de selectie van negen pilootzones voor een warmte-eiland binnen het grote warmtenet. Dat werd geconcretiseerd in een roadmap 2030, die dit jaar door het college en de gemeenteraad werd goedgekeurd. Dat moet een aanzienlijke bijdrage leveren aan de doelstelling van 50 procent CO₂-reductie in 2030. Het stedelijk warmtenet zou kunnen zorgen voor een CO₂-reductie van 71 kiloton. Men wil 33.000 woonequivalenten aansluiten. De roadmap bevat ook een contingency plan voor als er bijvoorbeeld bronnen zouden afhaken. Tegen 2050 wil men 50 procent van de woningen in Antwerpen aansluiten op het warmtenet.

De stad Antwerpen is samen met Fluvius vragende partij om met de Vlaamse overheid een werkgroep op te starten om binnen de vooropgestelde timing van de roadmap een helder steunkader te kunnen uitwerken.

1.3. Lokaal Energie- en Klimaatpact en klimaatadaptatie

Het LEKP zorgt voor veel extra middelen voor steden en gemeenten. Er wordt ook een beperkte rapportering gevraagd voor alle indicatoren die onder de werven vallen. Maar er worden volgens de spreker ook een aantal onrealistische doelwaarden gesteld. Een voorbeeld: binnen de groene werf moet men één boom per inwoner planten tegen 2030. Voor de stad Antwerpen komt dat neer op 530.000 alleenstaande bomen. Nu heeft men er 70.000 in het openbaar domein. Bovendien mag men boscompensatie niet meerekenen. Een herziening van die voorwaarden zou welkom zijn.

Op het vlak van klimaatadaptatie is er een goede samenwerking met Vlaanderen, vooral over waterthema's zoals gewestelijke hemelwaterverordeningen, de watertoets. Maar bij de herziening van het Sigmaplan wordt de stad niet betrokken.

2. Toelichting door Katrien Rycken

Katrien Rycken staat stil bij de rollen en mogelijkheden van lokale besturen in het lokale klimaatbeleid. Nadien belicht ze potentiële hefboomen voor een verbeterde afstemming met het Vlaamse beleid.

De spreker is directeur van Leuven 2030, een vzw opgericht door de stad Leuven en 59 andere partners. Ze spreekt dus vooral vanuit de netwerkervaring en niet zozeer vanuit het stadsbestuur. Maar uiteraard is er overleg met de stedelijke diensten.

2.1. Rollen lokaal bestuur

De eerste rol is het formuleren van een heldere stedelijke missie. Klimaatneutraliteit staat voorop als harde voorwaarde voor de levenskwaliteit van de gemeenschappen. Gezondheid en welzijn staan dus centraal. Dat traject zal alleen slagen als men innovatief naar die uitdaging kijkt. Het zal nooit slagen met technologische innovatie alleen, maar er is ook een goede governance nodig, met aandacht voor een sociaal rechtvaardige aanpak om een stedelijke samenleving in transitie te brengen naar klimaatneutraliteit.

Een tweede rol is de banden aanhalen met de wetenschap. De KU Leuven heeft heel wat onderzoek gedaan en meent dat het haalbaar is om tegen 2050 klimaatneutraal te zijn. Na het wetenschappelijk rapport is er in maart 2019 een roadmap opgesteld door 70 experts uit het ecosysteem.² Het succes van een transitie staat of valt met het lokale maar ook bovenlokale beleid dat errond wordt gevoerd.

De roadmap gaat ook over commitment, engagement en accountability. Vijftien actoren hebben in maart 2019 hun handtekening onder de roadmap gezet. De roadmap bestaat uit tien verticale thema's of programma's en drie transversale programma's.

Het uittekenen van een governancestructuur is een derde belangrijke rol voor een lokaal bestuur. Leuven heeft een bijzonder model gekozen, op advies van de universiteit. Leuven 2030 heeft een algemene vergadering en een raad van bestuur die maandelijks samenkomt. Het bestuur van Leuven 2030 bestaat uit zes trio's: vertegenwoordigers van de burgers, het middenveld, de bedrijfswereld, de kennisinstellingen, het lokale bestuur en de andere publieke en semipublieke overheden. Drie bestuurders zitten expliciet met het perspectief van burgers in kwetsbare posities aan tafel. Voor Leuven 2030 staat de sociale rechtvaardigheid van de transitie centraal. De organisaties zijn heel divers, maar hebben hetzelfde doel voor ogen. Door het gedeelde eigenaarschap is er ook veel meer engagement.

2.2. Mogelijkheden lokaal bestuur

Katrien Rycken stelt dat een lokaal drie mogelijkheden heeft om de transitie naar klimaatneutraliteit, veerkracht en welzijn alle kansen te geven.

Het lokale niveau staat heel dicht bij mensen. Het is een netwerk waar vertrouwen wordt opgebouwd. De transitie naar een klimaatneutrale toekomst behelst in de eerste plaats heel veel mensenwerk en vertrouwensopbouw.

Ten tweede kan men op lokaal niveau ruimtelijke projecten ontwikkelen en steeds meer geïntegreerd en gecoördineerd werken. Men moet nog veel meer experimenteren.

Ten derde kan een lokaal bestuur stadslabo's opzetten. Samen met EIT Climate-KIC heeft Leuven 2030 de voorbije twee jaar gezocht naar hoe men de steden versneld klimaatneutraal kan maken. Een voorbeeld van zo'n experiment was 'Geef mee vorm aan de toekomst van Kessel-Lo'. Zulke experimenten en strategisch leren zijn nodig om de best mogelijke toekomst te realiseren.

2.3. Hefbomen voor een lokaal klimaatbeleid

Wat is op lokaal niveau transversaal nodig om te kunnen versnellen en te slagen? Wat is het speelveld waarbinnen men projecten met directe impact kan realiseren? Er gaat vaak veel aandacht naar tastbare, afgebakende projecten. Vaak gaat dat

² <https://roadmap.leuven2030.be/inhoud>

ten koste van infrastructuur die nodig is om succesvolle projecten en projecten met impact te realiseren. Dat gaat niet alleen om de fysieke infrastructuur maar ook om de mentale, digitale en financiële infrastructuur, als bedding voor een portfolio aan projecten.

Elke stad wil nagaan of men echt in transitie is. Daarvoor zijn data nodig, maar dat is niet altijd evident. Sinds 2016 zijn er bijvoorbeeld geen mobiliteitsdata meer beschikbaar. Zo heeft men geen zicht op wat er al dan niet verandert. Zelfs in steden met een grote 'coalition of the willing', wordt de CO₂-uitstoot soms moeilijk gereduceerd.

Leuven 2030 ziet vijf hefboomen voor een succesvol klimaatbeleid.

Regelgeving is een eerste hefboom. Dat gaat onder meer over fiscaliteit, energiedelen en regelluwe zones. Men moet ervoor zorgen dat experimenten, portfolio's en projecten veel sneller op elkaar kunnen inspelen. Zo wordt een grotere druk op de mitigatiebudgetten vermeden, ten voordele van de adaptatiebudgetten.

Een tweede hefboom is governance. Hoe gaat de samenleving zich organiseren om de transitie te doen slagen? Wie neemt welke verantwoordelijkheid? Hoe kan men lokaal en Vlaams beleid op een andere manier organiseren? Wat op lokaal niveau wordt getest, zou ook op Vlaams, federaal en Europees niveau moeten worden uitgetest. De ambities zijn er en zijn min of meer gealigneerd. De grote uitdaging is om elkaar veel sneller te vinden. De Leuvense ervaring is dat men via Europese steden en kanalen een snellere en intensere afstemming en uitwisseling heeft weten te bewerkstelligen dan met het Vlaamse niveau.

Financiering is de derde hefboom. Volgens een VITO-rapport uit 2013 kost een stedelijke klimaattransitie tot 3000 euro per persoon per jaar aan investeringen. Voor Leuven komt dat neer op 300 miljoen euro per jaar. Daarvoor zal niet alleen publiek, maar ook privaat geld moeten worden ingezet. Voor het project met EIT Climate-KIC hebben een tiental Europese steden een ruwe oefening gedaan. Binnen het huidige economische systeem is er een positieve businesscase met uiteraard heel wat randvoorwaarden. Belangrijk is om de upfront investments uit te voeren en om tien jaar heel veel middelen te kunnen activeren en te kanaliseren voor die uitdaging. Dat moet zo worden georganiseerd dat er op de return – niet alleen financiële, maar ook bijvoorbeeld gezondheidsbaten – kan worden gewacht.

Leuven ontwikkelt daarvoor een financieringsvehikel waarmee via blended finance een portofolio wordt gefinancierd. Daarmee wordt cherrypicking vermeden, waarbij het geld enkele wordt geïnvesteerd in projecten met de beste return on investment en dat de noodzakelijke moeilijke maatregelen blijven liggen. Op die manier wil men ook de sociale rechtvaardigheid bewaken. Leuven zou hierover graag samen met andere steden en de Vlaamse overheid de handen in elkaar willen slaan.

Een vierde hefboom is het beïnvloeden van de mindset. Hoe framet men de beoogde toekomst? Wanneer benoemt men wat men zal verliezen als men niets doet? Hoe kan men ervoor zorgen dat iedereen begrijpt wat het voor ieders leven zal betekenen?

Tot slot is er nood aan meer monitoring, evaluatie en leren. Heel veel steden zijn daarvoor op zoek naar goede methoden. Hoe kan er meer procesondersteuning komen en niet alleen projectondersteuning? Hoe kan men de transitie versnellen? Leuven heeft twee jaar lang met negen andere Europese steden samengewerkt rond radicale klimaatactie om de transitie te versnellen. Het antwoord was duidelijk: men moet meer complexiteit omarmen in de projectdefinities en ze slimmer in elkaar steken om tot oplossingen te komen die meteen ook een antwoord zijn op meerdere vraagstukken.

2.4. EU-missies

Leuven zit, net als Antwerpen, La Louvière en Brussel, in de selectie van de 112 missiesteden. Men onderhoudt ook goede contacten met Mechelen en Gent, die de selectie jammer genoeg niet hebben gehaald, maar ook met bijvoorbeeld Brugge en Hasselt. Er is een grote wens om structureler samen te werken.

Er komt een klimaatcontract met de Vlaamse overheid als een van de contracterende partijen. In 2023 moet dat stadscontract worden ingediend bij de Europese Commissie in het kader van de EU Mission on Climate Neutral and Smart Cities. De spreker hoopt dat de Vlaamse en de federale overheid een context kunnen aanreiken om de beoogde toekomst mee waar te maken.

3. Toelichting door Wouter Cyx

Wouter Cyx, bestuurder van Transition Stories, werkt niet voor een stad of gemeente, maar heeft wel vijftien jaar ervaring met het begeleiden van lokale besturen in het voeren van een klimaatbeleid. Het doel van zijn toelichting is tweeledig. Door getuigenissen te geven, wil hij informeren over het lokale klimaatbeleid. Daarnaast wil hij een aantal pistes aanreiken om Vlaanderen te versterken.

De spreker wil met zijn toelichting vijf boodschappen meegeven. Hij wil eerst bekijken wat de huidige CO₂-emissie-inventarissen van steden en gemeenten vertellen. Waarom geven ze bepaalde tendensen? Ten tweede wil hij de analyse en de vergelijking maken vanuit de quote 'Mijn klimaatbeleid is een bedrijf.' De spreker vat ook meteen zijn suggesties aan de Vlaamse overheid samen: zet in op smart money, voeg aan elke euro coaching, auditing en benchmarking toe; benut de Vlaamse schaal beter; en erken de rol van facilitatoren op lokaal niveau om de klimaatplannen mee waar te maken.

3.1. Wat vertellen de cijfers?

Volgens www.burgemeestersconvenant.be hebben 23 besturen de 2020-klimaatdoelstelling in de periode 2011-2020 behaald, 29 hebben meer broeikasgassen uitgestoten en 248 hebben een besparing gerealiseerd, maar niet voldoende.

Als men de CO₂-emissie-inventarissen analyseert, ziet men dat openbare verlichting en huishoudens het goed hebben gedaan. Men zou dus kunnen zeggen dat het premiebeleid en de EPC- en EPB-regelgeving voor een deel efficiënt zijn geweest. Bij landbouw en industrie ziet men een diffuus beeld. De uitstoot door de landbouw is in sommige gebieden gestegen, vooral door megastallen en glastuinbouw. Een beperkt aantal bedrijven kan dus de CO₂-balans van steden en gemeenten scheef-trekken. De globale trend is dat er bijna overal een beperkte besparing is bij de tertiaire sector en een beperkte tot forse stijging bij het vervoer.

De spreker formuleert enkele bedenkingen. Sommige sectoren, zoals industrie en landbouw, zijn heel gevoelig aan economische groei.

Soms is het zinvoller om CO₂-emissie-inventarissen en klimaatdoelstellingen op streekniveau vast te leggen. Er kunnen morfologische en geografische effecten spelen.

In welke mate is het fair om lokale besturen verantwoordelijk te houden voor klimaatdoelstellingen en meer bepaald de CO₂-doelstellingen? Voor Wouter Cyx moet er ambitie zijn, maar er is zeker meer nodig om te beoordelen of de lokale besturen hun werk hebben gedaan. Het ondertekenen van een Burgemeestersconvenant leidt zelden tot een zeer doorgedreven vertaling in een meerjarenplan.

De Vlaamse overheid hanteert met het Burgemeestersconvenant een ander referentiejaar dan veel lokale besturen. De stad Antwerpen gebruikt bijvoorbeeld 2005. Sommige steden en gemeenten hebben in de periode 2005-2011 al een besparing of een stijging gerealiseerd die niet zichtbaar is in een vergelijking met de Vlaamse cijfers.

De tussentijdse conclusie is dat het gebruiken van CO₂-inventarissen onvoldoende is om lokale klimaatactie te beoordelen. Wouter Cyx raadt elk stadsbestuur aan om maximaal de eigen bevoegdheden te benutten, te beginnen met het eigen patrimonium. Lokale klimaatactie zou moeten worden afgewogen ten opzichte van de geleverde inspanningen, de verankering in het budget, van de organisatie van die steden en gemeenten en de actie op het terrein.

Hoe beoordelen de Vlaamse lokale besturen het lokale klimaatbeleid? Bond Beter Leefmilieu voerde daarover begin 2022 een bevraging uit. 219 respondenten namen hieraan deel. Ruim de helft van de lokale besturen kent een hele hoge prioriteit toe aan lokaal klimaatbeleid. 40 procent geeft er een gemiddelde prioriteit aan. Wat het moeilijk maakt, is het gebrek aan personeel, het gebrek aan financiële middelen en het gebrek aan technische expertise. Dezelfde vaststellingen komen terug in buitenlandse onderzoeken. Uit een onderzoek van 2010 in het Verenigd Koninkrijk blijkt dat lokale besturen kampen met de complexiteit van klimaatprojecten. Ze wijzen ook op het gebrek aan middelen en op verkokering. Het is veel logischer om transversaal te werken.

3.2. Het klimaatbeleid als bedrijf

De eerste tekenen van lokaal klimaatbeleid vindt men in de periode 2006-2009, onder de lokale Kyotoplannen. Het Burgemeestersconvenant heeft in de periode 2015-2020 in Vlaanderen een golf aan klimaatplannen teweeggebracht. De lokale klimaatambtenaar was vaak een uitvoerende medewerker die ook nog andere taken had. Voor de periode 2020-2030 moet de klimaatambtenaar volgens Wouter Cyx een klimaatmanager en coördinator worden die een ploeg van interne en externe medewerkers kan aansturen. Kan ieder klein lokaal bestuur dat?

Transition Stories is een consultancybedrijf dat kennis en diensten verkoopt. Dat is eigenlijk niet zoveel anders dan wat een lokaal bestuur vandaag ook doet. In een klimaatplan zitten een aantal diensten vervat. Lokale besturen doen studies en voeren beleid. Lokale besturen doen proefprojecten en lobbywerk naar de hogere overheden. Om die activiteiten goed uit te voeren, is nood aan financiële middelen, bekwame mensen, een goede organisatie en een IT-dienst. Om het bedrijf te laten werken, is er dus een professionele 'schil' nodig.

Een tussentijdse conclusie is dat het lokale klimaatbeleid momenteel onvoldoende geprofessionaliseerd is. Er moet echt werk worden gemaakt van dekkende financieringsstrategieën voor klimaatplannen.

3.3. Suggestie 1: smart money door coaching, auditing en benchmarking

De Vlaamse Regering is de eerste regering die in 2021 de stap heeft gezet om op grote schaal een financierings- en doelstellingenenveloppe uit te keren. 293 lokale besturen hebben het Lokaal Energie- en Klimaatpact ondertekend. Intussen is ook de versie 2.0 gelanceerd. Het LEKP creëert veel mogelijkheden.

Toch blijken uit de praktijk enkele aandachtspunten. De toevloed van middelen leidt niet altijd tot het versterken van organisatiecapaciteit. Er is vaak ook gebrek aan strategische onderbouw en begeleiding om de middelen effectief en efficiënt uit te geven. De Vlaamse middelen creëren de verleiding om de eigen voorziene middelen voor het klimaatplan te verschuiven naar andere beleidsdomeinen. Het

LEKP leidt bij sommige besturen dus niet tot het verhogen van de ambitie, wat wel de bedoeling van het LEKP is.

Wouter Cyx verwacht dat er de volgende jaren nog veel middelen vanuit de Vlaamse en de federale overheid en vanuit Europa naar de lokale besturen zullen vloeien. Onder welke voorwaarden zullen die middelen worden toegekend? In hoeverre zijn de mensen die ermee moeten werken, getraind en geschoold om efficiënt en effectief met die middelen om te gaan?

De spreker adviseert om in te zetten op coaching en professionalisering. Koppel aan het LEKP organisatievoorwaarden om de middelen te mogen ontvangen. Het milieuconvenant, dat de duurzaamheidsambtenaar heeft gecreëerd, is een goed voorbeeld. Creëer transparantie over de auditresultaten en zorg voor benchmarking.

3.4. Suggestie 2: Vlaamse schaal beter benutten

Een tweede suggestie is om de Vlaamse schaal beter te benutten. Vandaag zijn er in 300 gemeenten 300 gelijkaardige vraagstukken. Wouter Cyx ziet verschillende spelers die gecoördineerd zouden kunnen samenwerken: VEKA, Departement Omgeving, ABB, VVSG, provincies, streekintercommunales, Flux50 en ODE. Heel veel gemeenten moeten met schaarse personeelsmiddelen een bijzondere versnippering van taken combineren met een of enkele voltijdsequivalenten. Een aantal van die taken zou kunnen worden opgeschaald.

Daar passen enkele bemerkingen bij. Vlaams opschalen ontslaat lokale besturen niet van hun plicht om op een serieuze manier te investeren in capaciteit, draagkracht en uitvoering. Kennisdeling en kennisoverdracht moeten via doorgedreven training worden verbeterd. Lerende netwerken zullen niet volstaan.

3.5. Suggestie 3: de facilitator als katalysator uitbouwen

In de klimaatplannen van steden en gemeenten vindt men expliciet of impliciet heel veel facilitatoren en transitimakelaars die een brug moeten vormen tussen bedrijven, burgers, overheid en kennisinstellingen om projecten of portfolio's te faciliteren. Ze staan er onder de term van energiemakelaar, regisseur klimaatwijk, watermakelaar enzovoort. Het zijn mensen die vaak vanuit een vorm van marktfalen en hoge opstartrisico's voor andere partijen, aan de slag moeten gaan om te proberen het onmogelijke te realiseren.

Er zijn voorbeelden waarbij dat gelukt is. Maar de schaal waarop de transitimakelaars vandaag beschikbaar zijn, is ontoereikend. Het gaat vaak over zeldzame profielen. Een voorbeeld: als men de volgende vijf jaar de renovatiegraad wil optrekken van 1 tot 3 procent, betekent dat dat men van ongeveer 33.000 naar 100.000 renovaties per jaar moet gaan. Veel van die 70.000 bijkomende renovaties zullen moeten worden begeleid door experts met technische en sociale affiniteit. Wouter Cyx berekent dat men in Vlaanderen daarvoor op vijf jaar tijd minstens 2500 begeleiders nodig heeft. Hetzelfde voor wijkrenovaties: er is behoefte aan 250 tot 500 facilitatoren van wijkrenovaties.

Men zal dus massaal moeten groeien en heel slim moeten bekijken hoe men dat zal aanpakken. Als men de klimaatdoelstellingen van 2030 wil halen, zal men massaal moeten versnellen binnen dit en drie jaar.

Welke rol kan Vlaanderen spelen in het versterken van facilitators en transitimakelaars? Alle overheden moeten nadenken op welk niveau en hoe men kennis kan ondersteunen en uitbouwen om facilitatoren te vormen. De Vlaamse overheid moet grondig nadenken hoe men de 2500 bijkomende renovatieadviseurs, de 50 tot 100 energiemakelaars, de 250 tot 500 klimaatwijkfacilitatoren gaat organiseren. Wat

wordt hun statuut? Bij welke organisaties komen ze terecht? Wat is de rol van de private sector? Er is ook gepaste regelgeving nodig, dichterbij de realiteit van lokale klimaatplannen. Een aantal doelstellingen van lokale besturen kunnen niet worden uitgevoerd omdat de regelgeving tegenwerkt.

Wouter Cyx is ervan overtuigd dat lokale besturen een gigantische rol kunnen hebben in het lokale energie- en klimaatdebat, net zoals de andere overheden. Men moet samen zoeken naar manieren om het de volgende keer nog beter te doen.

4. Toelichting door Erik Wieërs

4.1. Inleiding

De klimaattransitie is in grote mate een ruimtelijke opgave, stelt Vlaams Bouwmeester *Erik Wieërs*. Energie- en klimaatbeleid vraagt ruimtelijke differentiatie omdat de noden en oplossingen verschillend zijn naargelang de regio. De verschillende uitdagingen op het vlak van mobiliteit, ruimte, water enzovoort zijn door de aard van de plek verschillend. Daarom is het moeilijk om van bovenaf een klimaatbeleid op te leggen. Steden en gemeenten kunnen dat niet alleen. Daarom is er is nood aan ondersteuning en expertise.

Erik Wieërs zal twee trajecten van het Team Vlaams Bouwmeester meer in detail bespreken.

4.2. Traject 1: de ruimtelijke toetsing van het LEKP

Een stagiair van het Team Vlaams Bouwmeester heeft een ruimtelijke toetsing gedaan van het LEKP. Drie plekken werden met elkaar vergeleken: Huldenberg, Halle en Leuven. Die drie gemeenten hebben ongeveer dezelfde oppervlakte, maar een heel verschillend inwonersaantal: 10.000 in Huldenberg, 40.000 in Halle en 100.000 in Leuven. De voorwaarden van het LEKP zijn dus heel verschillend: in Leuven moet men op dezelfde oppervlakte 100.000 bomen aanplanten, in Huldenberg 10.000. De potentie van de plekken verschilt erg omdat niet alle ruimtelijke transitie gerelateerd zijn aan het aantal inwoners.

Als men kijkt naar de geografie, de bebouwing en de topologie van een plek, ziet men dat de opgaven per plek anders kunnen zijn. Op kleigrond is ontharding niet altijd zinvol, maar zet men beter in op het vasthouden van het water. Dat kan makkelijker in Huldenberg omdat er meer plaats is dan bijvoorbeeld in Leuven.

Ruimtelijke ingrepen zijn dus maatwerk. Het LEKP mag niet worden ingezet als een checklist, maar moet worden gekoppeld aan ruimtelijke noden, rekening houdend met de mobiliteit, de woondensiteit en de geografie. Voor men maatregelen neemt, moeten de uitdagingen in kaart worden gebracht en een scan worden gemaakt van de ruimtelijke kenmerken. Het LEKP zegt dat het mogelijk is om tussen gemeenten doelstellingen te wisselen, maar het is onduidelijk hoe dat moet gebeuren.

4.3. Traject 2: Klimaatwijken

Er loopt binnen het Team Vlaams Bouwmeester een pilootproject rond klimaatwijken. Er worden drie verschillende plekken geanalyseerd. De insteek is dat het relatief gemakkelijk is om een nieuwbouwwijk klimaatneutraal te maken. Het is veel moeilijker om een reconversie te doen van bestaande wijken. Het gaat vaak om verouderd en soms ook nog beschermd patrimonium en om versnipperde eigendom. De hypothese van de pilootprojecten is dat als men inzet op wijkniveau, men waarschijnlijk versneld de klimaatdoelstellingen kan halen en men verschillende transitie kan verbinden.

Er zijn drie plekken uitgekozen: de Mechelse Vesten, een bouwblok Walle in Kortrijk en tuinwijk Ter Elst in Leuven.

De spreker gaat meer in detail in op de Tuinwijk Ter Elst, een wijk uit de jaren 1930 met vrij veel eenheidsbebouwing. Er zijn grote uitdagingen op het vlak van ontharding en mobiliteit. Het team van onder meer het Departement Omgeving, RE-ST en Sweco heeft zeven transitievragen op maat van de bewoners opgesteld.

Ten eerste: wat maakt de wijk zo bijzonder? De wijk heeft een bepaalde ensemblewaarde, alle woningen zijn identiek en zijn redelijk geconserveerd. Het is belangrijk om de wijk als ensemble te bewaren.

Ten tweede: hoe kan men zich duurzaam verplaatsen vanuit de wijk? Er zal een aanbod van deelmobiliteit komen waardoor er een aantal voortuinen vrijkomen en er ruimtewinst is.

Ten derde: hoe kan de wijk klimaatadaptiever worden? Door de ruimtewinst is er plaats voor meer biodiversiteit, infiltratie, koelte en ontmoeting.

Ten vierde: hoe kan men minder energie verbruiken? Nu wordt dat per individuele woning bekeken. Er zou kunnen worden ingezet op een renovatiedraaiboek per woningtype.

Ten vijfde: hoe kan men CO₂-neutrale energie verbruiken? Er is onderzoek gebeurd naar een BEO-veld (Boorgat Energie Opslag) om de hele wijk met één warmteinstallatie te verwarmen. Om technische redenen is dat geen goed idee. Men heeft dan gekozen voor een lucht-warmtepomp per twee woningen. Uit de analyse blijkt dat dat het meest kostenefficiënt is. Door de ruimtewinst in de voortuinen, is er plaats voor bijvoorbeeld fietsen en de warmtepomp. Het is dus belangrijk om transitie aan elkaar te koppelen.

Ten zesde: hoe kan men dat betalen? Het individuele scenario met de warmtepomp per twee huizen scoort beter dan het collectief scenario. Een heel belangrijke vraag is hoe men financiering kan opzetten om het voor iedereen haalbaar en betaalbaar te maken.

Tot slot: hoe kan men aan de slag? Er is een organisatie nodig op schaal van de hele wijk. Op ruimtelijk niveau is het interessant om de transitie aan elkaar te koppelen en op wijkniveau aan te pakken. Maar men botst dan op het individuele woningbezit. Er werd dan gesuggereerd om bijvoorbeeld een coöperatie op te richten die verschillende transitiepaden kan ondersteunen, bijvoorbeeld via groepsaankopen of het aanbieden van deelwagens. Het zou ook een financieringsmodel kunnen zijn om ervoor te zorgen dat diegenen die het financieel moeilijker hebben, ook de transitie kunnen betalen.

Men plaatst de coöperatie tussen de stad en de inwoners. Er is een vehikel nodig dat de schaal van de hele wijk omarmt – dat kan bijvoorbeeld door de Vlaamse overheid worden gefaciliteerd –, waarbij zowel de stad als de individuele bewoners een aandeel hebben.

De lessen uit de drie testwijken zijn dat er nood is aan een ruimtelijk gedifferentieerde aanpak. Het is belangrijk om een koppeling te maken tussen het ruimtelijk beleid en het BRV en het idee dat je moet verdichten en versterken. Op welke plekken in Vlaanderen zijn de meeste noden, bijvoorbeeld verouderde wijken en kwetsbare bewoners? Een overkoepelend beeld van Vlaanderen is interessant om ook andere sociale en economische doelstellingen te behalen.

4.4. Conclusie

Er gebeurde onderzoek naar de milieu-impact van diverse woontypologieën. Als men de volledige Life Cycle Cost – transport, water, energie – berekent van een passiefwoning in het buitengebied en die vergelijkt met de Life Cycle Cost van een niet-geïsoleerd appartement in de stad, dan scoort het appartement beter dan de vrijstaande passiefwoning in het buitengebied. De spreker wijst erop dat er een heel grote relatie is tussen de klimaatdoelstellingen en het ruimtelijk beleid in Vlaanderen.

Men kan ook redeneren dat, om de klimaatdoelstellingen te halen, men eerst moet inzetten op de meest socio-economisch kwetsbare gebieden, waar de woningkwaliteit onder druk staat.

Uiteraard moet men niet investeren in het klimaatbestendig maken van plekken die volledig afgelegen of heel ver uit het bereik liggen. De spreker toont de VITO-kaart met ruimtelijke ontwikkelingskansen; hoe donkerder de plekken op de kaart, hoe interessanter om op die gebieden in te zetten.

De spreker vat zijn betoog samen. Zet in op een aanpak op schaal van de wijk om een versnelling te krijgen. De verschillende transities hebben met elkaar te maken en zijn telkens anders op elke plek. Vandaar regie in plaats van regelgeving. Er is nood aan een andere interne organisatie en een ondersteuning van Vlaanderen op vlak van regie en expertise. Het is ook belangrijk om na te denken over welke juridische organisatie men misschien eerst moet oprichten alvorens over te gaan tot transitie. Zorg dat subsidies en ondersteuning terechtkomen waar ze het meest nodig zijn. Besteed niet alleen aandacht aan het E-peil, maar kijk naar de totale milieu-impact of de totale Life Cycle Cost van de bebouwde omgeving.

5. Vragen van de leden

5.1. Leo Pieters

Leo Pieters zegt dat men voor individuele woningen naar een D-label streeft. Bij zo'n investering zorgt men er ook best voor dat men naar label A kan evolueren, anders heeft het weinig zin. Denken de sprekers dat een aanpassing van die regelgeving nodig is?

Lokale besturen zijn autonoom, er spelen lokale gevoeligheden. Sommige gemeenten zijn rijk, sommige arm. Wat moet er concreet gebeuren om naar meer regie te kunnen evolueren? Welke gemeenten komen best eerst aan bod?

Heel veel burgemeesters hebben het Burgemeestersconvenant ondertekend. *Leo Pieters* vreest dat dat onder een zekere druk is gebeurd. Als een gemeentebestuur niet met een klimaatplan bezig is en er komt een regie, hoe zal dat dan werken? Hoe ziet men het systeem concreet vanaf 1 januari 2023, zodat het tegen het eind van deze legislatuur kan worden gerealiseerd?

5.2. Bruno Tobback

Bruno Tobback noemt de uiteenzettingen zeer leerrijk. Tegelijk roepen ze evenveel vragen als antwoorden op, vooral voor het Vlaamse niveau.

Hij onderschrijft de stelling dat er veel meer Vlaamse coördinatie en begeleiding zou moeten komen. Maar de laatste twintig jaar hebben de lokale besturen net om minder planlast en regels gevraagd. Hij denkt dat het nuttig zou zijn om, wat klimaatbeleid betreft, meer op een hoger niveau te doen. De vraag is dan hoe dat moet gebeuren. Wat moet er naar het Vlaamse niveau en op welke manier? Zou

men bijvoorbeeld niet beter evolueren naar een regionaal energie- en klimaatplan? Lokale doelstellingen – bijvoorbeeld over het aanplanten van bomen – kunnen dan naar een relevanter schaalniveau worden getild. Maar vandaag is er geen ruimte of druk om dat op die manier te doen. Hoe vatbaar zijn lokale besturen daarvoor?

Moet men het klimaatbeleid klimaatbeleid blijven noemen? Zeker vandaag kan men het terugdringen van het energiegebruik in publieke gebouwen even goed gezond verstand of desnoods de energieonafhankelijkheid van Vlaanderen kunnen noemen.

Lokale besturen zijn via de BBC sterk onderhevig aan strenge budgettaire regels, opgelegd door de Vlaamse overheid. Zijn die regels voldoende afgestemd op bijvoorbeeld de nood aan investeringen voor aanpassingen in woonwijken, voor vervoersinfrastructuur, voor aanpassingen van gebouwen en verlichting? Vandaag wordt de financieringsmarge bepaald per legislatuur. Is die aangepast aan investeringen die zich op meerdere legislaturen moeten of zullen terugverdienen?

5.3. Rita Moors

Rita Moors is schepen in Lummen, dat het Burgemeestersconvenant heeft ondertekend. Lummen doet met zijn beperkte middelen wat het kan, maar deze legislatuur werd de gemeente – net zoals alle lokale besturen – met een aantal crisissen geconfronteerd. Het is inderdaad moeilijk om de juiste profielen in te vullen. Ze is het eens dat over de grenzen heen met professionals aan de slag gaan, de juiste weg is voor landelijke gemeenten. Fusies van gemeenten zouden ook een oplossing kunnen zijn.

Het lid meent ook dat er meer moet gebeuren dan alleen maar subsidies geven. Minister Zuhal Demir heeft al een aanzet gegeven met de oprichting van de energiehuizen.

Wouter Cyx had het over een gebrek aan transparantie. Heeft het niet eerder te maken met een gebrek aan uniforme monitoring?

Wat heeft Leuven al concreet gedaan met het klimaatplan? Tegen welk jaar worden de doelstellingen 2030 afgezet?

5.4. Staf Aerts

Staf Aerts heeft met bewondering gekeken naar de uitrol van de projecten in Leuven, maar dat is niet haalbaar voor kleinere gemeenten. Ze hebben niet de expertise, geen universiteit, niet voldoende personeel. Er is een duidelijke vraag naar meer samenwerking met Vlaanderen om dat proces in gang te trekken en te begeleiden. Ook het SERV-advies verwees naar de nood aan grootschalige renovaties, gekoppeld aan een Vlaams beleidskader. De sprekers van vandaag vragen meer dan een Vlaams beleidskader. Ze vragen eigenlijk om het netwerk dat men op stedelijk niveau uitrolt, ook op Vlaams niveau uit te bouwen en de financiering te spreiden om een veel robuuster systeem te krijgen.

Staf Aerts vraagt naar concrete suggesties voor een coöperatieve voor klimaatwijken. Er circuleert ook een voorstel om een renovatievennootschap te maken. Hebben we zulke grote organisaties nodig?

Er zijn energiehuizen, maar die bieden niet meer dan ondersteuning bij een lening of een premie. Men moet veel meer doen als men echte begeleiding wil.

Is het niet aangewezen om een soort van renovatieobjectief per gemeentebestuur te voorzien en meer dwingend op te treden? Of gebeurt dat best per regio?

Ziet hij het juist dat men in Antwerpen veel meer inzet op interne experts en via de klimaatraad externe experts betreft, terwijl men in Leuven een combinatie heeft met ook nog eens de stem van de burgers? Wat zijn de voor- en nadelen van beide benaderingen?

Vincent Van Ryssegem sprak over een zonnedorp op de Hooge Maey. Zijn de daken van de appartementsgebouwen niet beter om sneller en efficiënter zonnepanelen te leggen, als men hopelijk vanaf januari 2023 kan starten met zonnedelen?

Erik Wieërs spreekt over warmtepompen per twee wooneenheden in plaats van een BEO-veld. Is het wel een goed idee om te investeren in warmtenetten, zeker als het gaat over nieuwe woningen? De bron van het warmtenet zou wel eens kunnen opdrogen, bijvoorbeeld als een bedrijf zijn restwarmte zelf gaat gebruiken. Is het niet zinvoller om te zorgen dat iedereen kan aansluiten op een boorput voor warmtepompen?

5.5. Wim Verheyden

Wim Verheyden verwijst naar de financiering van het warmtenet. In Antwerpen heeft men het plan om 30.000 woningen aan een warmtenet te koppelen. Over welke budgetten spreekt men? Is dat berekend? In Leuven spreekt men voor de energietransitie van 1000 tot 3000 euro per persoon per jaar, wat neerkomt op 300 miljoen euro voor een stad van 100.000 inwoners. Antwerpen heeft 800.000 inwoners. Hoeveel Vlaams budget zal men dan nodig hebben?

Katrien Rycken zegt dat er sinds 2016 geen mobiliteitsdata meer zijn, wat Wim Verheyden verwondert. Over welke data gaat het precies?

De vraagsteller juicht toe dat er een goede samenwerking is tussen Leuven en de andere centrumsteden. Kunnen ook kleinere gemeenten uit de regio worden betrokken? Gebeurt dat ook? Kan men kleinere gemeenten raad geven vanuit opgedane expertise?

Lokale besturen kunnen bepaalde doelstellingen niet realiseren omdat ze worden tegengewerkt door Vlaamse regelgeving, zei Wouter Cyx. Zijn de betrokken ministers en de Vlaamse Regering daarvan op de hoogte? Wat is hun reactie?

Er werd gezegd dat het lokale beleid soms ontoereikend en onvoldoende professioneel is. De meeste gemeenten hebben het budgettair moeilijk om extra personeel aan te werven. Hoe kan dat worden opgelost? Kan dat via studiebureaus – die ook veel geld kosten?

5.6. Andries Gryffroy

Andries Gryffroy zegt dat een vertegenwoordiger van het VEKA het op de hoorzitting van 24 oktober 2022 zal hebben over de monitoring. Er werd vandaag weinig over monitoring gezegd. Antwerpen heeft een eigen monitoringsysteem. Hoe is dat bij andere steden? Moet er niet dringend een standaardisatie komen?

Komt de beslissing van minister Bart Somers om 55 procent minder uitstoot na te streven voor het eigen patrimonium, de eigen infrastructuur en de eigen mobiliteit, voldoende tegemoet aan wat Wouter Cyx voorstelt?

6. Antwoorden van de sprekers

6.1. Vincent Van Ryssegem

Vincent Van Ryssegem meent dat de regelgeving over het EPC-label ambitieuzer moet zijn, meer bepaald de renovatie tot label D. Het zal voor veel woningeigenaars

heel moeilijk zijn om bijvoorbeeld tien jaar later opnieuw een investering te doen. Daarom zet Antwerpen in op het Masterplan BENOvatie om voor grote appartementsgebouwen een plan op maat aan te bieden, met begeleiding van een renovatiecoach, in samenspraak met de syndicus en de architect.

Antwerpen is vragende partij om geraadpleegd te worden over het Vlaamse ondersteuningsbeleid, zodat de grootstedelijke context niet uit het oog wordt verloren.

Antwerpen werkt niet alleen met externe partijen samen via de klimaatraad. Ook bij bepaalde trajecten kunnen externe partijen worden uitgenodigd. Zo is bijvoorbeeld Transition Stories betrokken bij een klimaattraject over zon op grote daken.

De spreker denkt niet dat men even snel hetzelfde PV-potentieel op daken kan realiseren als in een zonnedorp. Een VME moet bij meerderheid beslissen om de panelen op de daken te plaatsen en de opbrengst zal vooral naar hun eigen appartement vloeien. De opbrengst van een zonnedorp is vooral bedoeld voor kwetsbare gezinnen.

Wat warmtenetten betreft, komen steeds meer andere bronnen in het vizier, zoals riothermie. Er wordt ook gekeken naar aquathermie, water uit de Schelde, en naar koude-warmteopslag uit de grond. In een grootstedelijke context zijn warmtepompen vaak moeilijker door de boringen voor bodemwarmtepompen. Lucht-lucht-warmtepompen kunnen in een stad voor overlast zorgen. Antwerpen ziet nog steeds meer heil in een stedelijk warmtenet met een collectieve aanpak. Men kijkt vooral naar het eigen patrimonium en grote appartementsblokken die men in eerste instantie op het warmtenet wil aansluiten. Men sluit hiervoor samenwerkingsakkoorden af met verschillende stedelijke partners zoals Woonhaven, AG Stedelijk Onderwijs Antwerpen, het Zorgbedrijf enzovoort.

Antwerpen heeft inderdaad een apartere manier van monitoren van gegevens. Men gebruikt het referentiejaar 2005 in plaats van 2011. Voor VITO bleek het niet mogelijk om 2005 te gebruiken. De stad Antwerpen heeft een contract met Futureproofed, maar binnenkort komt er een nieuw bestek. Men onderzoekt ook de oprichting van een databank waar men de eigen acties kan monitoren en opvolgen.

6.2. Katrien Rycken

Katrien Rycken meent dat heel veel vragen te maken hebben met governance. Hoe gaat men zich organiseren om op een efficiënte en zo slim mogelijke manier zoveel mogelijk impact te realiseren?

Kleinere gemeenten hebben inderdaad vaak minder middelen en capaciteit om substantiële stappen te zetten in het klimaatbeleid. Het is een pertinente vraag hoe ze beter kunnen worden geconnecteerd in het netwerk van de grotere steden. Zelfs het connecteren met de centrumsteden gebeurt ad hoc omdat er een structureel gebrek is aan procescapaciteit. Het soort werk dat op tafel ligt, vraagt een bepaalde training en bepaalde skills. Het is complex en intellectueel uitdagend werk. Essentieel is om wat men al kent aan oplossingen, beter en sneller te doen, zoals fietspaden aanleggen, zonnepanelen installeren enzovoort. Maar dat zal niet volstaan als men in 2050 klimaatneutraal wil zijn. Intussen moet er ook worden gezocht hoe men veel slimmer acties aan elkaar kan koppelen.

Leuven wou het mobiliteitsplan voor de binnenstad uit 2016 uitbreiden naar de deelgemeenten om zo de modal shift meer kansen te geven. Er werd beslist om per buurt aan de slag te gaan. Vanuit een gedeelde visie op de publieke ruimte, is men gaan zoeken wat het betekent voor mobiliteit, voor klimaatadaptatie, voor de betrokkenheid. Voor Katrien Rycken lijken zulke experimenten eerder weggelegd voor grotere steden, terwijl kleinere gemeenten maximaal moeten worden ontzorgd

in het opschalen van oplossingen die voorhanden zijn. Het circulatieplan van Leuven heeft een indrukwekkende impact gehad op de modal shift en de luchtkwaliteit.

Ze heeft geen pasklaar antwoord op de vraag hoe men beter kan connecteren met kleinere gemeenten.

In Leuven zou eigenlijk ieder jaar 300 miljoen euro naar de transitie moeten gaan. 75 procent van dat geld circuleert al in de samenleving. Een deel van de uitdaging gaat over het heroriënteren van uitgaven. Geeft men geld aan een treinticket of aan een vliegtuigticket? Het is ook duidelijk dat er heel veel geld van ergens anders moet komen; dat kan niet alleen met de eigen middelen van steden en gemeenten.

Uit veel studies blijkt dat er in steden die hun publieke ruimte opwaarderen een groot gevaar op gentrificatie is. De vastgoedwaarde gaat omhoog en mensen in kwetsbare posities worden weggeduwd. Hoe kan men dus de sociale rechtvaardigheid en de inclusiviteit bewaken?

Men moet het ook hebben over parameters en monitoring. Wat brengt men in kaart? Men kan met cijfers en data alle kanten op. Vlaanderen zou een monitoring-kader kunnen aanreiken.

De spreker kent de details niet, maar de brondata voor mobiliteit zouden sinds 2016 dezelfde zijn. Het enige wat nog wordt aangepast is de mix van brandstoffen. De tellussen op autostrades zouden stuk zijn en er wordt niet in geïnvesteerd in de herstelling omdat Vlaanderen zijn ambitie vestigt op ANPR-camera's, maar die lopen vertraging op.

Bruno Tobback vroeg of men de term klimaatbeleid moet blijven gebruiken. Leuven 2030 heeft een campagne gevoerd waarbij men het heel bewust niet over klimaat heeft gehad. Er is een onnodige polarisatie rond klimaat, wat jammer is. Het doel is een zo goed mogelijke toekomst te realiseren waarin iedereen een rol kan opnemen en op een veerkrachtige manier zijn leven kan organiseren.

Concrete realisaties in Leuven zijn onder andere het circulatieplan, een zeer groot-schalige ingreep, die zorgt voor een betere luchtkwaliteit.

In veel projecten is opschalen een groot probleem. Leuven heeft straffe pilootprojecten maar het is moeilijk om nadien op te schalen. Zo was er van 2017 tot 2021 het ELENA-project, waarbij met de steun van de Europese Investeringsbank met 24 partners 40 gebouwen energie-efficiënt werden gemaakt. De stuurgroep zoekt nog naar hoe dat kan worden opgeschaald. Er zijn nog 99 dossiers om de niet-residentiële uitstoot aan te pakken.

Er is een consortium met de universiteit, imec, de stad, het stadsontwikkelingsbedrijf, KBC, rust- en verzorgingstehuizen, scholen, sociale huisvesting. Doordat de grote partners hun investeringsportfolio op tafel legden, kon men met de Europese Investeringsbank gaan praten. Daardoor kwamen er middelen waardoor de kleinere organisaties technische capaciteit konden aankopen.

Men is ook zoekende hoe de stad een regierol kan vervullen in plaats van zelf de volledige oplossingsactor te zijn. De vraag naar een one-stop-shop leeft in veel steden.

Met burgerwetenschap brengt men het hitte-eilandeffect in kaart en koppelt er de vergroening van kwetsbare buurten aan.

6.3. Wouter Cyx

Wouter Cyx verduidelijkt dat een monitoringskader betrekking heeft op de doelstellingen, de strategie, de tactiek, de acties en indicatoren die dat moeten staven. Er gebeurt voor een deel al monitoring via de emissie-inventarissen die door VITO beschikbaar worden gesteld aan het Departement Omgeving.

Antwerpen is al voor 2010 begonnen met het voeren van een klimaatbeleid. De stad kon 2011 dus niet als referentiejaar nemen. Uit pragmatische overwegingen heeft de Vlaamse overheid, samen met VITO, 2011 als referentiejaar gekozen omdat een aantal partijen, bijvoorbeeld Fluvius, geen data van 2005 hebben.

Voor Wouter Cyx is niet de rekenmethodiek van belang, maar wel welke indicatoren en parameters men gebruikt om zichtbaar te maken welke inspanningen men levert. Als een stad of gemeente het Burgemeestersconvenant ondertekent, moet ze ook duidelijk kunnen maken hoeveel personeel ze daarvoor inzet.

293 besturen hebben vandaag het LEKP ondertekend. Voor Wouter Cyx mogen er voorwaarden worden gekoppeld aan de subsidies, zodat er meer kans op slagen is. Lokale besturen die dat doen, kunnen het pad effenen voor andere besturen, die misschien achteraf geprikkeld worden.

De spreker pleit niet voor complexe nieuwe kaders en dure softwaretools. Er is www.burgemeestersconvenant.be, er is www.provincies.incijfers.be, er is het Pact-portaal van ABB. Die platformen zouden verder moeten worden uitgewerkt. Een deel van de monitoring is een puur interne oefening. Daarnaast hebben steden en gemeenten, maar ook de Vlaamse overheid, baat bij transparantie.

'De' stad of 'de' gemeente als organisatie bestaat niet. Dat gaat van de allergrootste stad tot de allerkleinste gemeente, die men allemaal moet meekrijgen. Men kan wel zeggen dat de Vlaamse centrumsteden de innovatoren van het lokale energie- en klimaatbeleid zijn en het Vlaams klimaatbeleid kunnen aanjagen. In de allerkleinste gemeenten, onder de 20.000 inwoners, krijgt men vaak nauwelijks de operationele taken uitgevoerd. De oplossingen van centrumsteden zomaar kopiëren in kleine gemeenten gaat niet.

Een klimaatbeleid uitstippelen blijft wel een democratisch proces. Voor Wouter Cyx kan men niet zomaar dwingend optreden vanuit Vlaanderen. Men moet zoeken naar een schaal van beslissen die fair is. Wat is het ideale schaalniveau? De allerkleinste lokale besturen verenigen zich vandaag al voor een deel op streekniveau. Er zijn al klimaatplannen op streekniveau, opgemaakt door streekintercommunes, zoals bijvoorbeeld in het Waasland. Zowel technisch als bestuurlijk kan intercommunale samenwerking een deel van de oplossing zijn voor het ontzorgen van kleinere lokale besturen, maar het is ook niet zaligmakend.

Wat de terminologie betreft: het klimaatplan van Oostende is vorig jaar herdoopt tot 'Leefbaar Oostende' omdat het eigenlijk over leefbaarheid van steden en gemeenten gaat. Hoe het heet, doet er niet toe, als er maar actie wordt ondernomen, besluit de spreker.

6.4. Erik Wieërs

Voor Erik Wieërs is het belangrijk om niet alleen op een energielabel te focussen. Er is een belangrijke samenhang tussen het label en het verwarmingssysteem. Of een warmtepomp of geothermie aangewezen is, is contextafhankelijk. Diepe geothermie bijvoorbeeld kan maar op enkele plekken in Vlaanderen. Hij vindt het een opdracht voor Vlaanderen om na te gaan welke gebieden op een goede manier kunnen worden aangesloten op een bepaald systeem.

Er moet worden nagegaan wat op het niveau van Vlaanderen, de provincies, de intercommunales, de stadsregio's en de lokale besturen moet gebeuren. Als er coöperaties nodig zijn voor wijkrenovaties, zou Vlaanderen hiervoor het juridisch kader kunnen scheppen.

Erik Wieërs is voorstander om de klimaattransitie te koppelen aan de bouwshift en te durven benoemen dat men afgelegen en slecht geïsoleerde woontypologieën niet meer gaat subsidiëren. Misschien moet men sommige woonvormen die moeilijk klimaatadaptief te maken zijn, loslaten.

7. Replieken en aanvullende antwoorden

Leo Pieters vraagt *Katrien Rycken* of een regierol voor de stad ook betekent dat centrumsteden de regierol kunnen opnemen voor de hele regio.

Katrien Rycken antwoordt dat ze minstens de oefening kunnen doen welke rol de private markt kan spelen en hoe dat zich dan verhoudt tot de stad. Nu willen veel one-stop-shops een burger met een vraag van A tot Z helpen, maar uit studies blijkt dat geen enkele stad in Europa met een one-stop-shop erin is geslaagd om de renovatiegraad noemenswaardig te verhogen. Voor *Katrien Rycken* is voor heel veel uitdagingen een samenspel nodig tussen publieke en private partijen. Centrumsteden kunnen die constellaties uittesten.

Een mobiliteitstransitie, een energietransitie, een voedselsysteemtransitie kan Leuven niet alleen uitvoeren, daarvoor wordt al regionaal samengewerkt. Een aantal uitdagingen moeten zeker regionaal worden georganiseerd.

Vincent Van Rysseghem zei dat Vlaanderen moet zorgen voor een monitoringskader, stelt *Andries Gryffroy*. Maar de stad Antwerpen heeft haar eigen monitoringssysteem. Zal Antwerpen haar systeem aanpassen aan een nieuw Vlaams monitoringskader?

Vincent Van Rysseghem antwoordt dat Antwerpen heeft beslist om met een eigen monitoringssysteem verder te werken. Hij denkt dat er niet veel politieke wil is om dat te veranderen en om bijvoorbeeld af te stappen van het referentiejaar 2005.

II. Hoorzitting van 24 oktober 2022

1. Toelichting door Maarten Tavernier en Cedric Depuydt

1.1. VVSG en Netwerk Klimaat

Het Netwerk Klimaat van de VVSG is begin 2001 opgericht met middelen uit het Energiefonds, legt *Maarten Tavernier* uit. De ploeg bestaat uit zes mensen. Het netwerk kreeg als taak gemeenten praktisch te ondersteunen in hun energie- en klimaatbeleid. Er zijn dagelijks contacten met de lokale besturen, elke medewerker heeft een eigen regio. De coördinator is het aanspreekpunt voor de centrumsteden.

De VVSG doet dat werk niet alleen, er is een getrapte structuur. Bovenaan staan de VVSG en de Vlaamse overheid als opdrachtgever. Er is strategisch overleg met publieke partners zoals Fluvius en het Vlaams Energiebedrijf. Daarnaast is er operationeel overleg met middenveldorganisaties zoals BBL, ODE, Agoria, Flux50 en REScoop Vlaanderen.

1.2. Rol lokale besturen

De gemeente is het overheidsniveau dat het dichtst bij de burger staat en is een onmisbare partner om projecten op het terrein te realiseren, zegt de spreker. Maar daar horen een aantal kanttekeningen bij.

De projecten die lokale besturen willen realiseren, zitten in een wettelijke en financiële context. Die context wordt sterk bepaald door het centrale beleid. Warmtenetten zijn daar een voorbeeld van. Een lokaal bestuur kan warmtebronnen opsporen en een leidingnetwerk aanleggen. Vervolgens moeten individuele eigenaars hun verwarmingsinstallatie en stookplaats aanpassen. Maar als een warmtenet niet veel goedkoper is dan een fossiel aardgasnet, is dat geen aantrekkelijke oplossing voor de eigenaar.

Gemeentelijke campagnes zijn beperkt in slagkracht, afhankelijk van de grootte van de stad of gemeente. Maarten Tavernier heeft twintig jaar in Wevelgem gewerkt, waar men al vroeg gestart is met groepsaankopen. Die kenden een vrij groot succes. Maar toen de groepsaankopen nadien via AGB Oostende voor heel de provincie werden georganiseerd, maakte dat een groot verschil in het bereik van de campagne.

De efficiëntste manier om resultaat te boeken, is dus een goed samenspel tussen de centrale en lokale overheden. Vlaanderen moet het kader creëren voor de lokale besturen om initiatieven en projecten te kunnen uitrollen. De tijdshorizon is 2030-2050; in termen van renovatie en realisatie van projecten is dat eigenlijk al overmorgen.

Het Netwerk Klimaat bundelt initiatieven, reikt tools en methodieken aan, inspireert en wisselt ervaringen uit om te vermijden dat elke gemeente het warm water moet uitvinden. Het aanbod is complementair aan andere actoren zoals intercommunales en provincies.

1.3. Burgemeestersconvenant en LEKP

De basis voor de steden en gemeenten is het Burgemeestersconvenant, legt *Cedric Depuydt* uit. Dat heeft enerzijds betrekking op de gemeente als organisatie, met onder meer aandacht voor het eigen patrimonium en de openbare verlichting. Anderzijds is de gemeente ook een gemeenschap van burgers, kmo's, bedrijven en zovoort. Ook daar moet op worden ingezet.

Het Lokaal Energie- en Klimaatpact is een instrument dat in 2022 werd gecreëerd om de gemeenten te versterken. De steden en gemeenten zijn daar zeer blij mee, omdat het vertrekt vanuit globale doelstellingen en omdat het de capaciteit om een lokaal klimaatbeleid te voeren fundamenteel versterkt. Voor Cedric Depuydt worden steden en gemeenten zo als volwassenen beschouwd: het is niet betuttelend, ze krijgen financiering voor de globale doelstellingen en moeten die zelf op de best mogelijke manier inzetten. De controle gebeurt lokaal en democratisch door de gemeenteraad. De gemeenten evolueren in die rol van een boekhouders- en ambtenarenmentaliteit naar een lokale ondernemer die samen met burgers en stakeholders het beleid gaat uitwerken.

Het pact bepaalt de doelstellingen volgens het aantal inwoners. Het stimuleert de burgers: plant een boom, zorg voor ontharding of hemelwateropvang. Dat hoeft niet helemaal letterlijk te worden opgevat, maar tegen 2030 komt men daar al veel verder mee.

1.4. LEKP-adaptatiewerven

1.4.1. Renovatie

Maarten Tavernier beschrijft een aantal werven uit het LEKP. De belangrijkste werf in het kader van het VEKP is 'Verrijk je wijk', met daarin renovatie als eerste thema. Het LEKP zegt dat het lokale bestuur tegen 2030 vijftig collectief georganiseerde renovaties per duizend woningen moet realiseren. Dat is een eerste bescheiden

stap om de globale doelstelling – het fossielvrij krijgen van het patrimonium in 2050 – te behalen. Vandaag hebben minder dan 5 procent van de woningen een energielabel A. Er blijft nog 95 procent te renoveren. Met de huidige renovatiegraad van minder dan 1 procent is er nog gigantisch veel werk. Warmteplanning en financiering spelen hier een grote rol.

Renovatiebeleid is bij uitstek het thema waar lokale besturen een belangrijke rol kunnen spelen precies als overheidsniveau dat het dichtst bij de burger staat. Hoe groot of klein de gemeente ook is, het blijft voor iedereen relevant.

Om te kunnen slagen in die gigantische uitdaging zijn voor Maarten Tavernier een aantal aspecten van belang. Het eerste is ontzorging. Het is voor de Vlaamse burger een heel lastige klus om voor de eigen woning te oordelen wat en in welke volgorde men best renoveert. De mensen moeten daarin begeleid worden. De Energiehuizen nemen die rol op. Daarvoor is een structurele financiering nodig. De Energiehuizen hebben recent wat extra middelen gekregen naar aanleiding van de energiecrisis, maar die zijn niet genoeg, noch op voldoende lange termijn gegarandeerd. Om technisch onderbouwde werknemers – een zeer gegeerd profiel – aan te trekken, is er geld en zekerheid voor een langere periode nodig.

De renovatie-uitdaging is te groot voor de publieke sector alleen. Het is voor de overheid onmogelijk om die 95 procent alleen te realiseren. Er moet gezocht worden naar een commercieel model om daarrond te kunnen bouwen. De renovatiepremie zou bijvoorbeeld ook kunnen dienen voor de begeleiding.

Alle gebouwen moeten tegen 2050 een energielabel A hebben. Dat is vandaag de doelstelling, maar er is nog geen sluitende strategie. De wettelijke instrumenten zorgen er niet voor dat men die doelstelling gaat bereiken. De invoering van de renovatieverplichting naar niveau D is een belangrijke en goede stap, maar gaat nog niet ver genoeg.

Als de Vlaamse wetgeving dat niet oplegt, kan het lokale niveau dat evenmin. Lokale besturen worden gestimuleerd om een lokale langetermijnrenovatiestrategie op te maken, maar als de wettelijke instrumenten voor de uitvoering daarvan ontbreken, zal dat niet worden bereikt. De spreker geeft als voorbeeld dat nieuwe woningen nog op een aardgasnet kunnen worden aangesloten, wat betekent dat ze voor 2050 nog eens aangepast zullen moeten worden. Hij vindt dat niet logisch.

Voor Maarten Tavernier is een logische taakverdeling dat Vlaanderen zorgt voor een sluitend wettelijk kader en dat de gemeente focust op de ondersteuning van – in eerste instantie kwetsbare – inwoners in de realisatie van wettelijke verplichtingen.

De spreker noemt de renovatiepremie een belangrijke stap vooruit. De bestaande instrumenten zijn nog altijd gericht op leningen, maar dat is alleen een oplossing voor doelgroepen met voldoende ontleningscapaciteit. De andere doelgroepen worden daarmee niet geholpen. Er is nood aan instrumenten om privaat kapitaal te mobiliseren om de doelstelling te halen, aanvullend op de publieke middelen. Een voorbeeld daarvan is een noodkoopfonds XXL.

1.4.2. Warmte

Cedric Depuydt legt de nadruk op warmte omdat de lokale besturen het warmtebeleid prioritair op korte termijn vorm moeten geven. Ze moeten nu op basis van woondichtheid een keuze maken waar men voor collectieve oplossingen zoals warmtenetten gaat, en waar men kiest voor individuele oplossingen.

Het Netwerk Klimaat heeft een inspiratiekaart warmtezonering gemaakt voor steden en gemeenten. Ze kunnen dan evolueren naar een gedifferentieerd warmtebeleid. Zo heeft het bijvoorbeeld geen zin om subsidies voor individuele warmtepompen te geven als men weet dat er in die wijk een warmtenet komt.

1.4.3. *Hernieuwbare energie*

Hernieuwbare energie is een volgend thema van het LEKP binnen het project Verrijk je wijk. *Maarten Tavernier* legt uit dat men een coöperatief of participatief energieproject moet realiseren per vijfhonderd inwoners. Dat moet leiden naar 216 megawatt vermogen.

Het systeem van energiedelen en -gemeenschappen zou kunnen worden gebruikt om het potentieel aan hernieuwbare energie te benutten. Momenteel wordt maar een beperkt percentage van het potentieel aan zonne-energie benut. Alle daken volleggen met panelen zou een heel evidente maatregel moeten zijn. Men heeft jarenlang de capaciteit aan PV-installaties afgestemd op het gebruik van het gebouw, maar daar moet men van af. De financiële incentives daarvoor zijn vandaag nog onvoldoende. Volgens de spreker is daarvoor een differentiatie in de tarieven voor distributienetgebruik nodig. Het moet geen systeem zijn waar men rijk van wordt, maar zonder financiële incentive voelen de gebouweigenaars zich niet gestimuleerd. In Brussel bestaat daarvan al een voorbeeld.

De manier waarop de ontwikkeling van windenergie nu gebeurt, houdt volgens *Cedric Depuydt* een grootschalige uitrol tegen. Hij wil daar bij gelegenheid graag over van gedachten wisselen met deze commissie.

1.4.4. *Mobiliteit*

Mobiliteit maakt ook deel uit van het LEKP, zij het beperkt tot laadpalen, elektrische deelmobiliteit en fietsen.

Maar om tegen 2030 de doelstellingen voor de modal shift te behalen, zullen de doelstellingen uit het LEKP alleen niet volstaan. Zo rijden er momenteel 4 miljoen fossiele auto's rond. Gaat men die gewoon vervangen door 4 miljoen elektrische wagens? Of gaat men dieper nadenken over alternatieven en ze vervangen door maar 1,5 miljoen wagens, waarvan 750.000 onder de vorm van deelwagens? Dat zou volgens de spreker pas een modal shift zijn. Maar daarvoor ontbreekt een erkenningskader voor autodelers.

1.5. *Samenvatting knelpunten*

Cedric Depuydt besluit met een aantal knelpunten die het Netwerk Klimaat graag, samen met Vlaanderen, zou wegwerken.

Ten eerste moet de capaciteit van gemeenten om een klimaatbeleid te voeren, worden versterkt. Ze zijn nog niet ten volle op snelheid.

Positief is dat het LEKP niet langer met calls werkt. Tot nu toe moesten gemeenten een dossier opstellen alvorens geselecteerd te worden wegens een goed dossier. Binnen het pact kunnen gemeenten zelf kiezen om ergens op in te gaan in plaats van uitgekozen te worden.

Klimaatbeleid komt pas echt tot stand als er concrete positieve businesscases zijn. Dat trekt investeringen aan. Belangrijk daarin is de taxshift tussen de energievectoren, met minder lasten op elektriciteit en meer op fossiele brandstoffen. Het zou fijn zijn mocht Vlaanderen daar een stuk van waarmaken door bijvoorbeeld de openbaredienstverplichtingen uit de energiefactuur te halen.

Cedric Depuydt had gehoopt dat het energiedelen een incentive zou zijn om veel meer in te zetten op zonne-energie. Momenteel stemt men het aantal zonnepanelen af op het gebruik van het gebouw. Het energiedelen zit praktisch nog met haken en ogen aan elkaar. Het Netwerk Klimaat wil naar een systeem – van energiedelen of iets anders – waarbij het altijd loont om maximaal in te zetten op zonne-energie.

Er is een grote financieringsnood om alle investeringen in renovaties in Vlaanderen mogelijk te maken. Daarvoor is een degelijk financieringssysteem nodig. Dat kan ook met private middelen; die kan men gaan engageren en poolen. Met de overheidsmiddelen kan men dat systeem borgen. Dat kan een soort rollend fonds zijn. Investeren op lange termijn in het klimaatbeleid zal positiever uitvallen dan als men niets doet. Men moet samen zoeken om dat financieringsinstrument zo snel mogelijk te realiseren, besluit de spreker.

2. Toelichting door Jan Breijne en Kobe Snyers

2.1. Voorstelling VEKA

Jan Breijne geeft toelichting bij de werking van het VEKA rond het lokale klimaatbeleid, meer specifiek rond de lokale datavergaring. Het Vlaams Energie- en Klimaatagentschap is opgedeeld in drie clusters. Jan Breijne werkt als coördinator bij de cluster Energie- en Klimaattransitie binnen het team Coördinatie VEKP en partnerschappen. Er is een cluster Energie-efficiëntie, waar Kobe Snyers werkt. Verder is er nog een cluster Duurzame Energiesystemen.

Sinds de inkanteling van het Departement Omgeving in het vroegere VEA is de spreker verantwoordelijk voor de opmaak van de inventarissen. Daarnaast beheert hij de website www.burgmeestersconvenant.be. Er is nog de samenwerking met het departement rond adaptatie.

2.2. Burgemeestersconvenant

2.2.1. Situering

Het Burgemeestersconvenant is een Europees initiatief gestart in 2008. Het werd een groot succes; al meer dan 11.000 gemeenten schreven in. Als de burgemeester het convenant ondertekent, verklaart hij zich akkoord met de visie en de doelstellingen. De eerste doelstelling was 20 procent CO₂-reductie. Dat werd 40 procent CO₂-reductie tegen 2030 met een heel luik adaptatie en een sociale component. Begin 2021 kwam er nog een verstrenging van 55 procent reductie, overeenkomstig de EU-doelstellingen. Tot slot onderschrijft de ondertekenaar de doelstelling om in 2050 koolstofneutraal te zijn. In Vlaanderen hebben bijna alle steden en gemeenten het convenant ondertekend, mede dankzij de inspanningen van de provincies en de streekintercommunales.

2.2.2. Ondersteuning lokale besturen via opmaak inventarissen

Welke ondersteuning levert het VEKA? Na de ondertekening moet men een klimaatactieplan opmaken. De gemeente maakt eerst een stand van zaken op van haar CO₂-emissies op het eigen grondgebied. Die CO₂-inventarissen worden elk jaar opgemaakt. De steden en gemeenten vroegen zelf om ondersteuning bij de opmaak van die data omdat die verspreid zaten bij verschillende instellingen. Het VEKA heeft de centraal beschikbare data dan opgevraagd en die uitbesteed aan VITO. De voordelen daarvan waren de uniforme methodologie, beschreven in het handboek van het VEKA.

Het VEKA heeft dat niet alleen gedaan: de studie is opgestart met een stuurgroep met de VVSG, alle provincies, VLM, MOW, de Vlaamse overheid, Infrax en Fluvius.

Daar zijn afspraken gemaakt over de methodologie, het handboek, het referentiejaar en het formaat van de inventarissen. Er is geopteerd voor Excelbestanden omdat die volledig open en transparant zijn. Alle formules zijn zichtbaar. Na de opmaak van de eerste inventaris in 2011 kwam al snel de vraag naar een jaarlijkse versie. Dat gebeurt nu nog altijd. In de zomer van 2022 werd de inventaris 2020 gepubliceerd.

2.2.3. CO₂-emissies in kaart gebracht

De CO₂-emissies die in kaart worden gebracht, zijn de directe emissies gerelateerd aan het verbruik van brandstof in het beschouwde gebied in gebouwen, toestellen of voorzieningen en door transport, en de indirecte emissies gerelateerd aan de productie van elektriciteit, warmte of koude die wordt verbruikt in het gebied. Fluvius zorgt voor de cijfers van het elektriciteits- en aardgasverbruik.

2.2.4. Rapportering sectoren

Welke sectoren zijn verplicht om te rapporteren volgens het Burgemeestersconvenant? Waar ligt het energieverbruik het hoogst? Waar zijn de lokale besturen bevoegd? De bebouwde omgeving en mobiliteit zijn verplicht om te rapporteren. Dat gaat over de gemeentegebouwen, de tertiaire sector, residentiële gebouwen, de gemeentelijke openbare verlichting, transport – zowel de gemeentelijke vloot als het privaat en openbaar vervoer – en de koude- of warmteproductie-eenheden.

Dit basispakket kan door de gemeenten worden uitgebreid met de optionele sectoren landbouw, industrie en energieproductie. Het VEKA tekent het volledige plaatje uit. Dat gebeurt sinds 2013 op vraag van de steden en gemeenten. Alle energiegerelateerde emissies worden in kaart gebracht, en voor landbouw ook de niet-energiegerelateerde. Voor de industrie brengt men energiegerelateerde emissies in kaart voor de niet-ETS-bedrijven.

2.2.5. Dataverzameling

Het proces van de dataverzameling en -inventaris loopt over een heel jaar. Het VEKA start met een stuurgroepvergadering en bekijkt de stand van zaken van het vorige jaar. Vragen van de provincies en intercommunales worden beantwoord. Technische vragen worden door VITO opgelost. Afhankelijk van het budget worden de prioriteiten bepaald en besproken. VITO start dan met de bevraging van alle dataleveranciers, controleert de data en bewerkt die. Tegen de zomer start het VEKA met de publicatie en dan gaan de gemeenten ermee aan de slag. Andere overheidsinstellingen die worden bevraagd zijn Statistiek Vlaanderen, de VLM, de Mestbank, Fluvius en De Lijn.

De data worden ontsloten op de website www.burgemeestersconvenant.be. De inventarissen worden elk jaar gepubliceerd – van 2011 tot 2020. Ze staan per provincie gegroepeerd, met daaronder alle gemeenten. Per gemeente is er één Excelbestand met gedetailleerde fiches. Gebruikers vinden de opendataset handig. Die worden gebruikt door studiebureaus en kennisinstellingen. Een belangrijke partner is www.provincies.incijfers.be. Daar vindt men de CO₂-emissies en het energieverbruik aangeleverd door het VEKA. Er is afgesproken dat het VEKA focust op de kwaliteitsverbetering van de data en de ontsluiting gebeurt via provincies.incijfers.be. Men kan snel een Exceltabel downloaden van de driehonderd gemeenten en de emissies checken.

Het VEKA biedt nog andere data aan op lokaal niveau rond groene energie. Rond zon en wind kan men het vermogen per gemeente opvragen. Er is heel wat informatie te vinden over energiepremies, isolatiepremies, over verwarming, warmtepompen, zonneboilers, warmtepompboilers enzovoort. EPB- en EPC-cijfers zijn ook te vinden op de website www.energiesparen.be.

2.3. Monitoring energiedoelstellingen gebouwenpatrimonium

2.3.1. Doelstellingen

Kobe Snyers gaat dieper in op de patrimoniumdoelstellingen voor de lokale besturen. Zij hebben een voorbeeldfunctie op het vlak van energie-efficiëntie en hernieuwbare energie.

Volgens het regeerakkoord moeten lokale besturen een jaarlijkse primaire energiebesparing van 2,09 procent realiseren en tegen 2030 een CO₂-reductie van 40 procent ten opzichte van 2015. In november 2021 heeft de Vlaamse Regering een visienota met extra maatregelen goedgekeurd in het kader van het VEKP. Daarin werden de initiële doelstellingen verhoogd tot een primaire energiebesparing van 3 procent vanaf 2023 en een CO₂-reductie van 55 procent. Die CO₂-reductie komt overeen met een daling van 40,3 procent in 2030 tegenover 2019. Dat is op die manier vormgegeven in het LEKP om de rapporteringsnoden iets haalbaarder te maken. Het heeft namelijk geen zin om te rapporteren over data van lang geleden. Het referentiejaar is verschoven van 2015 naar 2019 en de doelstelling is verhoudingsgewijs aangepast. De verhoogde ambities zijn verankerd in het LEKP 2.0.

2.3.2. Toepassingsgebied

Het toepassingsgebied van die doelstellingen zijn de gebouwen en technische infrastructuur waarvoor het lokaal bestuur de energiefactuur betaalt. Dat is inclusief onroerend erfgoed, beschermde monumenten en bouwkundig erfgoed. De term 'lokale overheden' wordt ruim opgevat. Het gaat niet alleen over steden en gemeenten, maar ook over andere entiteiten, zoals politiezones en autonome gemeentebesturen.

Het toevoegen of afstoten van gebouwen of infrastructuur aan of uit het patrimonium zal volgens *Kobe Snyers* geen impact hebben op de referentieverbruiken of -emissies die worden geregistreerd over referentiejaar 2019. Dat is om lokale besturen aan te zetten om effectief werk te maken van efficiëntie-oefeningen binnen hun patrimonium. Als er gebouwen worden afgestoten en de efficiëntie-oefening wordt gemaakt, als er diensten worden samen gezet, kan dat een positieve weerslag hebben op de energiebesparing in het kader van die doelstellingen.

2.3.3. Monitoring

Voor de monitoring is een samenwerking opgezet met netbeheerder Fluvius en het Vlaams Energiebedrijf. Het vertrekpunt daarvoor was de P0-lijst van Fluvius. Dat is een lijst met de energieverbruiken van de lokale besturen, oorspronkelijk samengesteld op basis van een aantal query's om het totale verbruik van de lokale besturen te berekenen. De lijst wordt nu verbeterd op het vlak van kwaliteit. Het Vlaams Energiebedrijf heeft zijn klanten aangeschreven en een overzicht bezorgd van alle EAN's. De lokale besturen kunnen de lijst corrigeren en doorsturen naar Fluvius. Daarop heeft Fluvius de P0-lijst bijgewerkt. Dat zou nu een betere weergave zijn van de verbruiken bij de lokale besturen.

Het gaat voornamelijk over elektriciteit en aardgas. Er zijn ook lokale besturen die nog stookolie gebruiken, aangesloten zijn op warmtenetten of verwarmen met pelletketels of andere biomassa. Er werd hen gevraagd om die overige energiedragers aan te vullen in de energieboekhoudingstool E-lyse van Fluvius.

Kobe Snyers legt verder uit dat eind 2021 een oefening werd opgestart om het verbruik van referentiejaar 2019 in kaart te brengen. De lokale besturen kregen daarvoor, als ze dat wensten, ondersteuning van het Netwerk Klimaat.

Afgelopen zomer ontvingen de lokale besturen opnieuw een oproep om eventuele wijzigingen in de samenstelling van hun patrimonium in de laatste twee jaar door te geven aan Fluvius zodat de P0-lijst kan worden aangevuld en om de overige energiedragers in E-lyse in te geven. Het VEKA heeft vorige week de resultaten ontvangen van Fluvius, die worden nu verwerkt.

De jaarlijkse recurrente rapportage over verbruiksjaar X zal zich telkens afspelen in het eerste kwartaal van jaar X + 1.

2.3.4. Volgende stappen

Nadat de resultaten door het VEKA zijn verwerkt, zal het VEKA de effectieve primaire energiebesparing en CO₂-emissiereductie tussen 2019 en 2021 berekenen. Nadien zullen die resultaten aan ABB worden bezorgd. ABB zal de resultaten publiceren op haar Pactportaal, dat de patrimoniumdoelstellingen en alle engagements binnen het kader van het LEKP bevat.

Op de website van het VEKA komt een publicatie van de resultaten van de monitoringsoefening.

VEKA probeert ook de CO₂-inventarissen van het Burgemeestersconvenant te ontsluiten. De spreker toont een slide met dergelijke CO₂-inventarissen. Die is opgedeeld per sector – huishoudens, landbouw en tertiaire sector en dergelijke – en omvat de CO₂-emissie per sector op het grondgebied van een lokaal bestuur. Binnen het rode kader ziet men ‘eigen gebouwen en openbare verlichting’ en daar staat de CO₂-emissie standaard op nul. De emissie-inventaris wordt opgesteld op basis van gegevens van Fluvius. Het VEKA biedt de lokale besturen de mogelijkheid om gegevens die al werden gerapporteerd te laten doorstromen naar de CO₂-inventaris, zodat gemeenten niet apart en manueel de emissies van de eigen gebouwen en infrastructuur moeten invoeren.

2.4. Conclusie en bedenkingen

Kobe Snyers concludeert dat de presentatie focust op het Burgemeestersconvenant en de eigen patrimoniumdoelstellingen van de lokale besturen. Daarnaast worden nog heel wat andere data ontsloten zoals de zonne- en de energiekaart. Het VEKA krijgt nog heel wat ad-hocvragen van lokale besturen maar kan daar jammer genoeg niet altijd op ingaan omdat ze redelijk specifiek van aard zijn en niet altijd op dat detailniveau beschikbaar. Binnen de prioriteitsstelling is het niet altijd mogelijk om binnen de beschikbare middelen tegemoet te komen aan bepaalde datavragen van lokale besturen. Daar kan nog werk van worden gemaakt, maar daar moet personeel en budget tegenover staan. Het VEKA werkt binnen het kader van het regeerakkoord en de prioriteiten in verband met data die daar naar voren komen. Voor deze legislatuur zijn het energiedataplatform, de databank verwarming en de databank niet-residentiële gebouwen naar voren geschoven. Daar gaat momenteel heel veel aandacht en inzet naartoe. De informatie die daarin terechtkomt, zal voor de lokale besturen van nut kunnen zijn. Het energiedataplatform zal op de website ontsloten worden.

3. Toelichting door Jeroen Vandeur

3.1. Voorstelling

Jeroen Vandeur ziet op Europees niveau trends, problemen en innovatieve oplossingen met betrekking tot het lokale klimaatbeleid. Vanuit die bril geeft hij feedback over het VEKP en het LEKP.

Het Europees Comité van de Regio's is een adviesorgaan dat lokale en regionale autoriteiten in het EU-wetgevingsproces betreft. Het telt 329 leden en 329 plaatsvervangers, allemaal lokale en regionale verkozenen vanuit de 27 lidstaten. Het werkt in zes thematische commissies, Jeroen Vandeur valt onder de commissie Milieu, Klimaatverandering en Energie (ENVE). Er zetelen zes politieke families in het comité, ondersteund door een secretariaat en ambtenaren. Het Europees Comité van de Regio's houdt zes plenaire sessies per jaar. Het brengt meer dan vijftig adviezen per jaar uit. Er is een staf van circa 580 personen en een werkingsbudget van circa 100 miljoen euro.

Vaak terugkerende thema's zijn: de klimaat- en energiedialoog op verschillende niveaus, de renovatiegolf en hernieuwbare-energiegemeenschappen.

3.2. Klimaat- en energiedialoog

De klimaat- en energiedialoog wil lokale en regionale overheden betrekken in het nationaal en Europees kader, en ervoor zorgen dat ze volwaardig hun werk kunnen doen en hun bekommernissen kunnen uiten en beantwoord krijgen.

De spreker noemt het Nederlandse Klimaatakkoord een goed voorbeeld van dergelijke aanpak. Daar heeft men een goede manier gevonden om de input te verzamelen van veel verschillende bronnen. Ze voorzien een heel goede onderverdeling per sector, onderwerp, plaats en tijd om ervoor te zorgen dat de input gefocust kan zijn. Ze voorzien een cascade binnen hun systeem: ze starten op het lokale niveau, de resultaten gaan naar regionale meetings en komen dan op het nationale niveau.

Met het LEKP is ook Vlaanderen volgens de spreker aan een heel mooie beweging bezig om het lokale niveau beter bij het klimaatbeleid te betrekken.

De regionale en nationale energie- en klimaatplannen zijn plannen op lange termijn en zullen ook de volgende periodes wellicht blijven bestaan. Daarom is het de moeite waard om goede overlegstructuren met lokale overheden op te zetten. Het is waardevol om gedachten uit te wisselen binnen het cascadesysteem, van het lokale niveau naar het nationale. Onderweg kunnen de ideeën rijpen.

Een recent project werd gelanceerd door de LIFE-Clean Energy Transition Call. Zes lidstaten (Bulgarije, Kroatië, Frankrijk, Italië, Portugal en Roemenië) zullen worden begeleid om een meer permanente Multilevel Climate and Energy Dialogue op te zetten. Jeroen Vandeur denkt dat Vlaanderen dat project best in de gaten houdt en er iets van kan opsteken.

Het Europees Comité van de Regio's organiseert een klimaatdialoog op Europees niveau. Tot nu toe gebeurde dat op beperkte schaal, tweemaal per jaar, in samenwerking met het EU-voorzitterschap, samen met lokale en regionale overheden, en met permanente vertegenwoordigingen van de lidstaten. Dat is een interessante aanvulling op de dialoog binnen de lidstaten.

3.3. Renovatiegolf

De spreker geeft enkele voorbeelden van concrete initiatieven in het kader van de renovatiegolf.

Een eerste voorbeeld is de Italiaanse 'Superbonus 110 procent'. Die regeling is in 2020 door de Italiaanse regering opgestart en wordt verlengd tot december 2023. Bij energierenovaties – van zonnepanelen tot thermische isolatie – krijgt de eigenaar 110 procent van het geïnvesteerde bedrag terug als een belastingkrediet, of het krediet kan na vijf jaar worden verkocht aan een bank. Dergelijke subsidie

geeft natuurlijk een boost aan de bouw- en vastgoedsector. Het is een zeer tastbaar voordeel voor huiseigenaars. Tot eind juli 2022 werden meer dan 22.000 renovatieprojecten goedgekeurd voor een bedrag van 40 miljard euro en 44 miljard euro met de superbonus. Dat is een actie die kan tellen, maar het kostenplaatje is er ook wel naar. Er zijn ook negatieve effecten: mensen zijn minder bezorgd om te onderhandelen over de prijs van de renovatie, er waren fraudezaken, en soms rijzen de prijzen van de bouwsector de pan uit.

Renovatie is niet alleen een financiële maar ook een praktische en tijdrovende last. Ook moet vooraf worden nagedacht of renovatie de beste optie is. Er zijn volgens de spreker twee paden om burgers over de streep te trekken: ten eerste hoge subsidies, zoals bij de Italiaanse superbonus; of ten tweede faciliteren, door burgers bijvoorbeeld de weg te helpen vinden naar betrouwbare installateurs of aannemers.

3.4. Hernieuwbare-energiegemeenschappen

Hernieuwbare-energiegemeenschappen kunnen een impuls geven aan de productie van hernieuwbare energie. Jeroen Vandeur toont een voorbeeld uit Rhein-Hunsrück, in Duitsland. In 1999 is men daar begonnen met eigen energieproductie. Het geld dat eerst naar fossiele brandstoffen ging, werd geïnvesteerd in de installatie van zonne-, wind- en biomassa-energie. Twintig jaar later is men op het punt gekomen dat er drie keer meer energie wordt geproduceerd dan er wordt verbruikt – goed voor een financieel overschot van 80 miljoen euro.

Nog een interessant voorbeeld is Drenthe. Daar wordt de eerste 'hydrogen valley' van Europa gebouwd. Bedrijven, de nationale overheid en de EU willen het hele gebied tegen 2026 laten werken op waterstof. Dat is een mooi voorbeeld van samenwerking tussen publieke en private partners.

Organisaties zoals Solar Power Europe of Wind Europe geven aan dat ze hun productiecapaciteit niet volledig benutten; ze hebben nog marge om meer te doen. Waarom doet men dat niet? Er zijn opportuniteiten waar de overheid zich kan in mengen om de productie zo volledig mogelijk te benutten.

3.5. Beschouwingen bij het Vlaamse klimaatbeleid

Is er voldoende ambitie in de Vlaamse klimaatplannen? Jeroen Vandeur heeft de Vlaamse plannen vergeleken met de Deense en Zweedse plannen. Die laatste worden steevast positief beoordeeld. De Vlaamse klimaatplannen bevatten veel goede punten, maar de resultaten zijn niet altijd even goed als in Denemarken en Zweden. Daar zijn soms verklaringen voor: Vlaanderen heeft bijvoorbeeld minder potentieel voor hernieuwbare energie dan Denemarken en Zweden, waar men meer waterkracht kan aanwenden. Maar ook het wetgevend kader in Vlaanderen steekt stokken in de wielen, bijvoorbeeld voor windenergie. Ook is het een hele opgave om voldoende financiering en uitvoeringscapaciteit voor grootschalige projecten te vinden.

Er is ook nog goed nieuws. De data voor het Burgemeestersconvenant zijn best indrukwekkend. Vlaanderen is daar de pionier. Dat geldt ook voor het LEKP. Anderzijds wordt Vlaanderen soms met de vinger gewezen als de regio die de Belgische klimaatambities naar beneden haalt. Vlaamse steden zitten in allerlei innovatieve initiatieven overal in Europa. Dat is een heel positief punt, er zijn mogelijkheden om door samenwerking tussen het regionale en lokale niveau tot extreem goede resultaten te komen.

4. Vragen van de leden

4.1. Leo Pieters

95 procent van de steden en gemeenten hebben ingetekend op het Burgemeestersconvenant, stelt *Leo Pieters*. Vraag is wat daaruit voortkomt. Antwerpen en Leuven waren aanwezig op de hoorzitting van 21 oktober 2021. Dat zijn beide grote steden, met een grote administratie om dat op te volgen en op gang te houden. Bij kleinere gemeenten zal dat minder het geval zijn. Heeft het dan wel zin dat zoveel burgemeesters intekenen?

Het VEKA had het vooral over data, waar het al tien jaar mee bezig is. Wat komt daaruit voort? Er zijn heel veel data, maar wat doet Vlaanderen ermee? Heeft dat al iets bijgebracht?

De VVSG heeft veel contact met het VEKA, wat doen zij met die data? Hoe communiceert VVSG daarover naar de lokale overheden? De VVSG of het Netwerk Klimaat had het over zijn positie in die markt. In welke mate is er effectief contact met de lokale overheden, met de administraties of met de politiek?

Zijn er regio's waar sterker op klimaatbeleid wordt ingezet dan in andere?

Worden de data op het Vlaamse niveau voldoende gebruikt bij de beleidsvoering?

4.2. Staf Aerts

Volgens *Staf Aerts* bleek tijdens de hoorzitting van 21 oktober 2022 de enorme vraag bij steden en gemeenten naar een 'genetwerkte' aanpak en financiering. Toen Leuven en Antwerpen hun projecten voorstelden, bleek dat denk- en pionierswerk te zijn. Zelfs die grote en grotere steden snakken naar meer uitwisseling en begeleiding, en daarvoor kijken zij naar Vlaanderen, zowel naar de VVSG als naar het VEKA. Daar zit een lacune. Bij de kleinere lokale besturen is die kennis niet aanwezig. Ze moeten op een andere schaal aan de slag, maar ook zij moeten de klimaatacties meer coördineren en mee nadenken over de financiering ervan.

Er wordt vaak gezegd dat men ook private middelen moet inzetten, maar wie moet daarvoor het initiatief nemen? Staf Aerts richt zijn vraag tot zowel de VVSG als het VEKA maar is ook benieuwd naar de reactie van het Europees Comité van de Regio's. Italië heeft zo'n voorstel. Zijn daar landelijke structuren die de coördinatie in handen nemen zodat de lokale besturen zich daarop kunnen enten? Zijn daar voorbeelden van op het vlak van financiering en renovatiegolf?

Liggen de ambities en doelstellingen hoog genoeg? Gaat men er geraken met die doelstellingen? Staf Aerts hoorde verschillende keren dat dat niet het geval is. Men moet opschalen en versnellen. Het slot was helemaal pijnlijk: de Vlaamse steden trekken aan de kar, maar Europa beschouwt Vlaanderen als degene die op de rem staat. Er is nog wel wat werk, zeker in combinatie met de noodkreet om hulp en ondersteuning in de hoorzitting van 21 oktober 2022. Men moet daar veel meer op inzetten. Wie gaat dat op zich nemen: VVSG, VEKA of allebei?

Staf Aerts heeft nog meer concrete vragen aan het VEKA. Wat is de timing voor de databank over stookinstallaties in residentiële gebouwen? Het VEKA sprak wel over het gebouwenpatrimonium van lokale besturen en alles wat daarmee te maken heeft, maar niet over de individuele woningen, terwijl ook daar labels en verplichtingen op liggen. Staat daar niets op stapel?

De VVSG zegt dat men private en publieke financiering moet koppelen om de renovatiegolf te realiseren. Zijn daarvan goede voorbeelden in andere Europese regio's?

De VVSG heeft verwezen naar windenergie. De huidige aanpak staat een groot-schalige uitrol in de weg. Staf Aerts wil daar wat meer uitleg over. De VVSG vertegenwoordigt immers de gemeenten – die ook vaak op de rem staan bij projectaanvragen. Het lid zou daar graag meer over weten.

4.3. Inez De Coninck

De VVSG stelde in haar presentatie dat energiedelen nog met haken en ogen aan elkaar hangt. Het zou moeten lonen om altijd maximaal zonne-energie uit te rollen. *Inez De Coninck* vraagt om meer duidelijkheid hierover. Wat zijn de moeilijkheden? Wat kan helpen om de maximale zonne-energie op elk gebouw uit te rollen?

Het VEKA had het over de P0-lijst van Fluvius. Die datakwaliteit zou verbeterd zijn omdat lokale besturen wijzigingen aan hun patrimonium hebben moeten doorgeven. Hoeveel gebouwen of verbruik is er al geschrapt uit die lijst door het afstoten van overbodige gebouwen?

In het voorbeeld van CO₂-inventaris die het VEKA toonde, ontbraken volgens het lid de gegevens van de uitstoot door de lokale besturen zelf. Klopt dat? Hoe kan men dat aanpakken? Tijdens de vorige hoorzitting werd geopperd om een meer uniform en transparant monitoringkader aan te bieden. Hoe staat VEKA daartegenover? Fluvius mag het lokale verbruik van de overheidsgebouwen niet zelf invullen, maar moet dat eerst aan de gemeenten sturen en die moeten het in de tabel invoeren. Dat gebeurt dan blijkbaar niet altijd.

Hoe kunnen gemeenten van elkaar leren op basis van de CO₂-inventarissen? Kan men zien hoeveel een maatregel heeft opgebracht of niet? Kan men relatie maken met de graaddagen?

Jeroen Vandeur zei dat er meer synergie nodig was tussen bedrijven, burgers en overheid om innovatief te gaan werken. Heeft hij daar concrete voorbeelden van? Denkt hij bijvoorbeeld aan een local energy community? Als lokale bestuurder ervaart *Inez De Coninck* daarover nog bottlenecks in de wetgeving.

Pleit Jeroen Vandeur voor een regionaal scorebord om de regio's correcter met elkaar te vergelijken, of vindt hij dat onhaalbaar?

4.4. Bruno Tobback

Jeroen Vandeur getuigde dat de Vlaamse steden zeer actief zijn in het Burgemeestersconvenant. De ambities zijn vaak duidelijker dan die van Vlaanderen, maar om die te realiseren is er meer ondersteuning, samenwerking en coördinatie met Vlaanderen nodig. *Bruno Tobback* denkt meteen aan Mobiliteit, maar kan Jeroen Vandeur dat wat meer duiden?

De sprekers van de VVSG gaven het voorbeeld van het energiedelen, dat vandaag met haken en ogen aan elkaar hangt en dus geremd wordt. Bruno Tobback herhaalt het mooie voorbeeld van zonnepanelen op de daken van alle kerken en de stroom verdelen onder de inwoners van de gemeente. Heel wat gemeentelijke gebouwen, sportinfrastructuur en dergelijke lenen zich perfect tot het leggen van PV en het produceren van elektriciteit. Ze worden daar niet voor gebruikt omdat het zelfverbruik van het gebouw niet van die aard is dat het onder de huidige regels gestimuleerd wordt om dat effectief te doen.

De vertegenwoordigers van de VVSG gaven het voorbeeld van de renovatiegraad en de aardgasaansluitingen. Kunnen zij meer duiden waar het realiseren van de ambities van het Burgemeestersconvenant wordt afgeremd door een gebrek aan

ondersteuning vanuit de Vlaamse overheid of een gebrek aan duidelijke regels, systemen en maatregelen?

Het is de tweede keer dat de commissie rond het LEKP opmerkingen krijgt over de doelstellingen. Aan de ene kant worden de doelstellingen per inwoner positief bevonden. Tijdens de hoorzitting van 21 oktober 2022 kwamen twee grote steden het tegenovergestelde beweren, namelijk dat bijvoorbeeld de doelstelling van één boom per inwoner voor een stad als Antwerpen totaal onzinnig is. Een half miljoen bomen planten is niet mogelijk. Voor Leuven geldt hetzelfde. In omliggende gemeenten met veel open ruimte ligt de doelstelling dan op twee kilometer aan bomen. Moet Bruno Tobbac die doelstellingen dan als vrijblijvend en gratis beschouwen? Is dat dan een goede manier om doelstellingen te formuleren? Is het niet beter om de doelstellingen te formuleren in functie van de typologie van de gemeente of stad?

4.5. Wim Verheyden

De mensen worden nu aangezet om een renovatie van niveau D te realiseren voor hun woning, maar men is er nog lang niet, stelt *Wim Verheyden*. De sprekers van de VVSG pleiten ervoor om te bekijken of de normen niet strenger kunnen worden. Maar wat baten zulke wettelijke verplichtingen als de mensen de financiële middelen niet hebben om daaraan te voldoen? Jeroen Vandeur heeft Italië met zijn hoge subsidies aangehaald. Inderdaad, dan gaan de mensen renoveren, maar in de Vlaamse context is dat niet realistisch. De budgettaire toestand in Italië is ook helemaal niet rooskleurig. Vlaanderen kenmerkt zich door een iets soberder en gezonder financieel beleid. Hoe moet men dat hier gaan realiseren? De Vlaamse subsidies liggen een pak lager, renovatiekosten zijn nooit gering. Wim Verheyden vreest dat heel wat mensen dat zelfs met wettelijke verplichtingen niet kunnen realiseren. Wat dan?

Dat brengt hem bij de financiering. Leningen kunnen een oplossing zijn voor degenen die ze kunnen afbetalen. Er zou privékapitaal kunnen worden ingezet, zegt men, maar waar moet dat vandaan komen? Van de gewone burger? Wat is de return? Wie daaraan bijdraagt verwacht toch iets terug? Wat zijn de principes van het sloop- en noodkoopfonds?

De Vlaamse regelgeving zou volgens Jeroen Vandeur bepaalde projecten dwarsbomen. Dat werd in de commissie al eerder gezegd, ook rond andere thema's. Hoe kan dat beter? Aan welke regio's moet Vlaanderen zich spiegelen om de regelgeving gestroomlijnder te maken?

5. Antwoorden van de sprekers

Op 2 en 16 december 2022 organiseert de commissie hoorzittingen over energiedelen. De sprekers van de VVSG zijn dan ook uitgenodigd. De *voorzitter* stelt daarom voor om de vragen over energiedelen tijdens die specifieke thematische zittingen te behandelen (*instemming bij de leden en de sprekers*).

5.1. Maarten Tavernier en Cedric Depuydt

Maarten Tavernier bevestigt dat heel veel burgemeesters het Burgemeestersconvenant hebben ondertekend. Wat komt daarvan? Het is belangrijk dat ze dat engagement aangaan. Dat er bij de driehonderd lokale besturen gradaties zijn, is onvermijdelijk: het ene is al ambitieuzer dan het andere. Het is wel een publiek engagement dat toont dat het energie- en klimaatbeleid belangrijk is. De VVSG is tevreden dat Vlaamse steden opvallen, en de betrokkenheid bij de Europese projecten is een compliment.

Het datawerk van het VEKA is daarbij zeer belangrijk. Die oefening ontzorgt de lokale besturen. De data staan centraal ter beschikking, de gemeenten moeten ze niet zelf meer verzamelen. De oefening is nog onvolledig, de mobiliteitsdata blijven steken op 2016. Dat is een goed voorbeeld van de kaasschaafbesparingen en de verkokering op Vlaams niveau. De lokale besturen zijn daar nu de dupe van, ze kunnen de evolutie niet meer volgen. Er zijn dus nog wat verbeterpunten.

VVSG heeft veel contact met de lokale besturen. Men is nu bezig met een belronde en bezoek ter plaatse om ook de kleinere gemeenten te kunnen spreken. Op de Klimaatdag van begin oktober waren er meer dan zeshonderd deelnemers, waarvan vijfhonderd ambtenaren, schepenen en burgemeesters. De contacten zijn dus intens.

Maarten Tavernier kan niet een regio duiden die het minder goed zou doen. In sommige regio's wordt heel intens samengewerkt. Hij werkte lang in Zuid-West-Vlaanderen, daar was de streekintercommunale zeer actief. Zij maakte een gezamenlijk actieplan voor de burgemeesters op. Daardoor kunnen de gemeenten focussen op projecten in plaats van op de administratie rond het convenant.

Staf Aerts had een vraag over de netwerkaanpak. Activiteiten op een regionale schaal bundelen, is volgens de spreker een pluspunt.

Er waren vragen over de financiering: hoe werkt dat en wie moet dat nu doen? Maarten Tavernier geeft meer uitleg over het noodkoopfonds. Dat is een instrument dat Vlaanderen inzet om kwetsbare burgers te helpen. De huurmarkt is te krap, dus kopen mensen met een beperkt inkomen dan maar een woning, maar die is meestal van slechte kwaliteit. Na de aankoop zijn er onvoldoende financiële reserves om de woningkwaliteit te verbeteren. Het fonds richt zich op die groep van 'noodkopers' en geeft hun een lening die over een lange periode kan worden terugbetaald. Er zijn recent verbeteringen aangebracht aan het noodkoopfonds, onder meer werden de bedragen opgekrikt. Het systeem zorgt er wel voor dat er publieke middelen voor lange tijd geblokkeerd zitten en niet beschikbaar zijn voor andere zaken. De schaal van het noodkoopfonds is relatief beperkt in het licht van de uitdagingen. Het is geen druppel op een hete plaat, maar toch maar een miniem deel van de inspanningen die moeten gebeuren.

Wat moet de overheid dan doen? Moet ze haar middelen voor ettelijke jaren vastzetten? Of moet de private sector voor zijn financieringsinspanningen een soort rendementsgarantie hebben voor het kapitaal dat hij daarvoor ter beschikking stelt? Dan kan men met dezelfde middelen een veel grotere hefboom realiseren en met dezelfde middelen een veel groter kapitaal mobiliseren voor diezelfde doelstellingen. Dat is op zich een rendabele activiteit.

De stad Gent werkt al een tijdje op die manier; het noodkoopfonds is daar deels op geïnspireerd. Mensen moeten pas beginnen terug te betalen op het moment dat de woning weer vervreemd wordt. Zij hebben dan al een meerwaarde, de woning is kwalitatief verbeterd, dat is een financiële plus; ze kunnen hun lening terugbetalen.

Het sloopfonds zou ook op die manier kunnen werken. Het idee daarvan was: in plaats van veel geld te steken in de renovatie van kwalitatief slechte woningen, kan je die beter slopen en heropbouwen. Op zich is dat een activiteit van projectontwikkelaars waar financieel rendement mee te halen valt, maar iemand moet het initiatief nemen. Er was een plan om dat op Vlaamse schaal uit te rollen, maar dat werd niet in aanmerking genomen. Ook is het niet voor elke gemeente mogelijk om dat zelf op te zetten. Een sloopfonds op Vlaams niveau waar een gemeente uit kan putten, lijkt Maarten Tavernier wel zinvol.

Bruno Tobback had een vraag over de renovatiegraad. Mensen moeten weten waar ze aan toe zijn. Dat is nog te weinig het geval. Ze worden geconfronteerd met een renovatieverplichting en er wordt een verstrengingspad aangekondigd, nu is het niveau D, maar dat wordt strenger. Er is nog 28 jaar tussen nu en 2050. Je moet er al op rekenen dat de woning in die periode nog eens verkocht zal worden, met een strengere renovatieverplichting. Men kan renovatie beter op lange termijn beschouwen en aanpakken. Men doet dat niet elke vijf jaar, het kan beter ineens goed gebeuren of tenminste toekomstgericht.

Wat baat een renovatieverplichting als de mensen de middelen niet hebben, vroeg Wim Verheyden. Precies daarom legt de VVSG de nadruk op financieringsoplossingen. Als men de doelstellingen wil bereiken, zal men de nodige wettelijke instrumenten moeten inzetten. Men mag niet blind zijn voor de doelgroep die dat niet kan betalen, dat is meer dan de helft van de bevolking. Een systeem zoals in Gent is dus nuttig, dat is een manier om de renovatieverplichting mogelijk en aanvaardbaar te maken.

Cedric Depuydt vult aan met antwoorden rond de data en het Burgemeestersconvenant. Het belang van de datamonitoring mag niet worden onderschat. Het is heel belangrijk om te weten waar men staat en mee bezig is. Aan de andere kant mag het belang ook niet worden overschat. In die zin vormen de data een richtsnoer om te zien of een trendbreuk is ingezet. Het gaat nu over een paar procentjes hier en daar, de trendbreuk is er nog niet. Om de min 40 procent over acht jaar te halen, heeft men een trendbreuk nodig.

Men kan zich inderdaad vragen stellen bij de doelstellingen per inwoners, zoals Bruno Tobback zegt, toch als men dat puur wetenschappelijk bekijkt. Het was vooral de bedoeling van het pact om een dynamiek tot stand te brengen. Dan doet het er op zich niet zo toe of de bomen gezet worden in Leuven of in de randgemeenten, als men maar samenwerkt, als Vlaanderen maar een dynamiek krijgt tussen overheid, lokale overheid, burgers en bedrijven om de handen in elkaar te slaan.

Cedric Depuydt herhaalt dat het tekort aan financiële renovatiemiddelen moet worden opgelost. De VVSG zoekt samen met Febelfin en de bouwsector naar oplossingen voor de financiering, ontzorging en coaching.

De VVSG werkt aan een nota rond de windvraag. Er is het sterke maatschappelijke belang van windenergie. Er zijn hinderaspecten. De ontwikkeling gebeurt momenteel volledig privé met onder andere opstalcontracten. Daarrond heerst de grootste mogelijke geheimhouding, anders komen er kapers op de kust. Die twee elementen staan haaks op elkaar. De belangrijkste periode om een draagvlak te creëren zijn de drie, vier jaar voor de vergunningsaanvraag. De enige oplossing is dat alle belanghebbende partijen – overheden, burgers en bedrijven – de handen in elkaar slaan, een soort windpact afsluiten en zoveel mogelijk windturbines plaatsen, gekoppeld aan zo weinig mogelijk hinder. De grote winsten komen nu bij grote private bedrijven terecht, men zou samen kunnen investeren en samen winst opstrijken.

5.2. Jan Breijne en Kobe Snyers

Jan Breijne beantwoordt de vraag over data van Leo Pieters. De steden en gemeenten die het Burgemeestersconvenant ondertekend hebben, zijn het engagement aangegaan. Ze zijn verplicht om te rapporteren over de data. Het VEKA biedt de data ook aan. Het is een boekhoudkundige manier om de evolutie voor een hele gemeente bij te houden. Het is nog niet op het niveau van de echte maatregelen die worden gemonitord, maar het is wel een eerste stap voorwaarts. Het instrument van het convenant heeft een grote impact op steden en gemeenten. Vele ogen kijken ernaar. Het creëert bewustwording. De verschillende gemeentediensten denken na

over klimaat en maatregelen. Het proces komt op gang, het is belangrijk om dat te ondersteunen met data zodat de verdere oefening ook plaatsgrijpt. Het VEKA hoopt dat men van die inventarisatiefase overstapt naar de uitvoering van maatregelen, dat die gemonitord worden en dat men de resultaten kan zien.

Via de ontsluiting van de data kan het VEKA zien waar de steden en gemeenten staan. Min 9 procent voor 2020 ten opzichte van 2011 was het streefdoel, daar zit men nog niet. Door op de data in te gaan, bleek dat men vroeger voornamelijk naar geaggregeerde data keek op Vlaams niveau. Door de vraag van steden en gemeenten naar meer specifieke data zijn de aanbieders op zoek naar meer verfijning. De meer fijnmazige data-aanbieding is een voordeel.

De data worden ontsloten door provincies.incijfers.be. Naast de data maken zij rapportjes op die door toevoeging van statistische data automatisch worden gegenereerd. De provincies en streekintercommunales gaan dan in gesprek met hun steden en gemeenten; de rapporten zijn een steun om de bewustwording nog te vergroten.

Inez De Coninck had een vraag over het uniforme monitoringskader. Het Burgermeestersconvenant is voor Jan Breijne het uniforme kader om binnen te werken. De handleiding werd opgesteld en wordt elk jaar geüpdatet. Dat is een grote hulp voor vooral kleinere gemeenten. Ook steden die al eerder een inventaris hadden opgemaakt, zijn geïnteresseerd in de methodologie van VITO.

Kobe Snyers beantwoordt de vraag van Leo Pieters over de data. In de presentatie werd een slide getoond met alle data rond het klimaatbeleid die het VEKA voorhanden heeft. De energieprestatiedatabank omvat in principe alle data uit de EPB-aangiftes en uit de EPC's in Vlaanderen. Die databank wordt ontsloten op de website: onder de energiekaart kan men een jaartal en een energielabel van de woningen in een gemeente selecteren, en dan krijgt men een overzicht van de labels per EPC. Iedereen, vooral de lokale besturen, kan die data raadplegen. Hetzelfde geldt voor energie- en isolatiepremies, voor condensatieketels enzovoort. Op de website vindt men alles terug.

Voor de hernieuwbare energie heeft men de zonnekaart waar men het PV-potentieel op de daken in Vlaanderen publiek kan raadplegen. Daarnaast legt Kobe Snyers de stroomvoorspeller uit: per gemeente kan men ontdekken hoeveel hernieuwbare-energieproductie er geweest is, met data op maandbasis sinds 2015 en op dagbasis voor de voorbije drie maanden. Er volgt ook een voorspelling voor de toekomst.

Dat sluit aan op de vraag van Staf Aerts. Hoe zorgt men ervoor dat de lokale besturen worden begeleid? Kobe Snyers vraagt zich af of de genoemde instrumenten voldoende bekend zijn, daar heeft hij geen zicht op. Als blijkt dat het VEKA die platformen beter bekend moet maken, zal het daar zeker op inzetten. Dat kan een deel van het probleem zijn.

Met het eigen patrimonium gaat al een uitdaging gepaard. Het Vlaams Energiebedrijf heeft als expliciete missie om de publieke sector in Vlaanderen, waartoe de lokale besturen behoren, te ontzorgen. Daarvoor kan men een beroep doen op heel wat diensten en materialen en op raamcontracten. Zij ontzorgen ook bij het opstellen en aanbesteden van onderhouds- en energieprestatiecontracten. Kobe Snyers herhaalt dat er groene stroom kan worden aangekocht bij het Vlaams Energiebedrijf.

De uitwisseling tussen gemeenten over het lokaal energie- en klimaatbeleid is voor de spreker een belangrijk aandachtspunt. Er moet worden bekeken wie die taak gaat opnemen. Men keek daarvoor naar het Netwerk Klimaat en naar het VEKA. Dat zijn twee heel logische aanspreekpunten, maar er is ook nog het ABB. Die drie partners kunnen samen bekijken hoe dat het best georganiseerd kan worden op

een manier die voor de lokale besturen handig en niet te omslachtig is, net als voor de partners zelf.

Over de databank stooktoestellen en verwarming vroeg men binnen welke termijn die beschikbaar zou zijn. Momenteel is de timing dat die van start gaat in de eerste helft van 2023. Dat wil zeggen dat de databank up en running is bij het VEKA. Er worden data in verzameld afkomstig van premieaanvragen, data van EPC's en EPB-aangiftes en data van de netbeheerder op basis waarvan men een uitspraak probeert te doen. Op basis daarvan maakt men een inschatting van de gebruikte energie- en verwarmingstoestellen. Als er een nieuw EPC moet worden opgemaakt vanaf mei 2023 zal dat de dag erna worden verwerkt in de databank verwarming, zodat men telkens een actueel overzicht heeft. Het einddoel is niet dat de databank alleen intern binnen het VEKA raadpleegbaar is, maar met respect voor de privacy zal er ook een ontsluiting gebeuren via de energiekaart.

Er komt een digitalisatie van de keurings- en onderhoudsattesten. Die zal mee worden gebruikt voor de input in de databank in een later stadium in 2023. Dat zal heel wat extra waardevolle informatie meebrengen in de databank verwarming.

Kobe Snyers gaat verder in op de vraag over de staat van de woning. Alle data in verband met de opmaak van het EPC en de energielabels van een woning kunnen op de website van het VEKA worden opgevraagd tot op het geaggregeerd niveau van de gemeente. Daar kan men mooi aflezen hoeveel van welk label er beschikbaar zijn binnen een gemeente of stad.

Inez De Coninck vroeg hoeveel EAN's geschrapt zijn uit de P0-lijst van Fluvius. Daar heeft Kobe Snyers geen zicht op, die informatie is hopelijk nog beschikbaar bij Fluvius. Hij zal het navragen bij Fluvius en de informatie later bezorgen.³ Alle driehonderd lokale besturen hebben in elk geval input gegeven aan Fluvius over de staat van hun patrimonium. Er zullen dus zeker wat EAN's uit de lijst verdwenen zijn.

5.3. Jeroen Vandeur

Jeroen Vandeur merkt op dat er op Europees niveau nooit sprake is van one size fits all. De regio's zijn zeer divers, en men moet bekijken wat men binnen een bepaalde regio wil doen. Daarbij kan men soms beter op de sterktes focussen dan op de zwaktes.

Er werden een aantal vragen gesteld over het Burgemeestersconvenant, en over wat men nu uiteindelijk met al die data kan doen. De spreker geeft als voorbeeld de EPC-waardes van woningen. Op basis van die waardes kan men onder meer bekijken of er bepaalde zones van energiearmoede bestaan. Vaak komt het er wel op aan dat men eerst een goed idee nodig heeft om die data echt te kunnen valoriseren.

Hij erkent dat de financiering van projecten en het blenden van financiering een moeilijk punt is. Op Europees niveau probeert men de verschillende projectmogelijkheden beter op elkaar af te stemmen. Hij erkent dat daar nog veel werk rond nodig is, en dat daar nog geen pasklaar antwoord rond bestaat. Er werd verwezen naar het voorbeeld van Italië. Dat is inderdaad iets dat meer op lidstaatniveau is aangepakt, stelt hij vast. Het is iets dat een bijzondere administratieve last heeft meegebracht.

³ Volgende informatie werd na de hoorzitting schriftelijk door de spreker bezorgd: "Voorafgaand aan de verrijking van de P0-lijst door de lokale besturen zaten in de P0-lijst 57.073 EAN's. Na de verrijking van de P0-lijst door de lokale besturen zaten in de P0-lijst 39.932 EAN's. Dat wil zeggen dat deze oefening heeft geresulteerd in het schrappen van 17.141 EAN's."

Er wordt vaak gesproken over woningrenovaties om te zorgen dat die huizen in een betere energiecategorie terechtkomen. Maar soms dringt zich de vraag op het effectief de moeite is om strenge renovaties door te voeren of te verplichten, vindt hij. De budgetten die daarvoor nodig zijn, kunnen misschien beter voor alternatieve maatregelen gebruikt worden. Renovaties dreigen op een bepaald moment duurder te worden dan datgene wat ze opleveren. Het lijkt hem goed om dat geval per geval te bekijken.

Er is inderdaad sprake van een wildgroei aan Europese initiatieven vandaag, en daar is nood aan meer stroomlijning. Als regio zou men dat naar het Europese niveau moeten tillen, meent hij.

Er werd gevraagd naar concrete voorbeelden van energiegemeenschappen. Jeroen Vandeur noemt Leuven een goed voorbeeld. Daar gebeuren al verschillende samenwerkingen waarop men kan intekenen, zodat men voor een bepaald bedrag bepaalde voordelen terugkrijgt. Dat versterkt ook de legitimiteit; mensen moeten vertrouwen hebben in het project waarin ze investeren.

Er werd gevraagd of een regionaal scorebord haalbaar is. De spreker gelooft dat dat kan. Het Burgemeestersconvenant kan ook daar een interessante rol spelen, omdat men effectief veel data ter beschikking heeft, al is dat niet in elke lidstaat zo. Zo is het dataformaat van het convenant niet altijd compatibel met het dataformaat van lidstaten. Dat is ook in Frankrijk een grote hinderpaal voor een nog sterkere uitrol van het convenant. Vlaanderen heeft zich daar wel goed aan aangepast, en gezorgd dat die systemen goed matchen.

Er werd gevraagd wat de problemen zijn in de samenwerking tussen de steden en Vlaanderen, en welke oplossingen er zijn. Regionale diversiteit kan de zaken moeilijker maken. En om de samenwerking tussen Vlaanderen en de steden te verbeteren moet men bekijken wat er beter op Vlaams niveau gebeurt, en wat de individuele steden beter zelf doen. Moet elke stad afzonderlijk de mogelijkheid ontwikkelen om zich in Europese projecten in te schrijven en deel te nemen? Kan zoiets misschien beter op Vlaams niveau gebeuren, waarbij de steden dan wel de input aanleveren?

Jeroen Vandeur wijst ook op het belang van een goed framework, om de zaken eenvoudiger te maken. Vandaag gaat een huiseigenaar zelf op zoek naar een aannemer, naar het geschikte type zonnepanelen en omvormer, en zo meer. Daarna krijgt men een bepaald budget terugbetaald. Misschien kan dat budget beter gebruikt worden om die renovatie te faciliteren, waarbij men begeleid en gestuurd wordt tijdens het proces. Hij gelooft dat dat voor veel mensen een groter verschil kan maken. De overheid kan het renovatieproces opvolgen, en erover waken dat men met een aannemer in zee gaat die goed werk levert voor een correcte prijs.

Voor de hernieuwbare-energiegemeenschappen lijkt het hem belangrijk om een duidelijk zicht te hebben op de verschillende gebieden waar bepaalde toepassingen mogelijk zijn. Als er in een bepaald gebied huizen staan die last zullen hebben van slagschaduw, dan is het bijvoorbeeld niet zinvol om daar verder op in te zetten. Dan moet men op zoek naar andere geschikte locaties.

Als het gaat over betere regelgeving rond hernieuwbare-energiegemeenschappen, dan kan hij niet meteen aanduiden waar de grote pijnpunten zitten in de Vlaamse wetgeving. In landen als Finland, Denemarken of Zweden kan men wel op goede ideeën stoten. Binnen het Europees Comité van de Regio's loopt er ook een project waarbinnen men de beste praktijken verzamelt van lokale en regionale overheden, onder meer rond de Green Deal, energie, klimaat en milieu.

6. Replieken en aanvullende antwoorden

Leo Pieters begrijpt waar data voor dienen, maar tot welke resultaten zullen die data concreet leiden? Men heeft die data blijkbaar, maar dan moet men daar ook iets mee doen. Als men die alleen maar ter beschikking stelt, wat leveren die data dan op? De VVSG heeft contact met de lokale beleidsmakers, maar wat komt daar dan concreet uit bij de lokale besturen?

Andries Gryffroy gelooft dat men momenteel niet zoveel met die data doet, en dat lijkt hem inderdaad een pijnpunt te zijn.

Bruno Tobback komt terug op de lokale doelstellingen. De VVSG gaf aan dat het bijvoorbeeld niet echt uitmaakt waar nieuwe bomen concreet worden gepland, als er maar samengewerkt wordt om te bepalen waar de bomen komen. Zijn er concrete voorbeelden van gevallen waar dat al werkt? Uitgaande van een 3000-tal bomen om 1 hectare aan te planten, houdt de doelstelling van de stad Antwerpen in dat er 160 hectare bos wordt aangeplant. In Antwerpen zelf zal dat moeilijk zijn, maar als dat in de omliggende gemeenten moet gebeuren, dan betekent dat extra kosten voor die gemeenten. Dat lijkt hem meteen een hinderpaal voor een vlotte samenwerking. Hij vergelijkt het met het organiseren van sociale huisvesting en hoe die inspanningen verdeeld moeten worden over verschillende gemeenten. Wat zijn de incentives om dergelijke inspanningen te doen, en bestaan er al voorbeelden van lokale samenwerking?

Maarten Tavernier wijst erop dat het ter beschikking stellen van die data geen passief gebeuren is. Die data worden door de lokale besturen gebruikt om hun inspanningen te rapporteren in het kader van het Burgemeestersconvenant. Die rapportage moet gebeuren, dat is zeer belangrijk om te meten hoe men de doelstellingen bereikt, en of die evolutie de goede kant opgaat. Maar die data zijn ook niet zaligmakend, vindt hij. Hoe kleiner de entiteit, hoe groter de impact van een individuele beslissing op die data.

Wat de P0-lijst betreft, merkt hij op dat er grote verschillen zullen zijn tussen de vroegere en de huidige lijst. Hij gelooft dat dat relatief weinig zal zeggen over het gemeentelijk patrimonium en de evolutie ervan, maar het zal vooral veel zeggen over de foutenmarge die in de vroegere situatie bestond. Die foutenlast werd aangepakt.

Bruno Tobback had ook gevraagd waar het renovatiebeleid wordt afgeremd. Het lijkt de spreker logisch dat er gekeken wordt naar een wijkaanpak in functie van efficiëntie, maar vandaag zijn de hefbomen niet aanwezig om daar ook een succes van te maken. Als men een aanbod doet, dan zal een bepaald deel van de bevolking misschien wel meegaan in dat project, maar een ander deel zal zeggen dat ze onvoldoende budget of andere prioriteiten hebben. Een hefboom om die wijkgerichte aanpak ook in de praktijk te realiseren is volgens hem nog veel te beperkt aanwezig.

Andries Gryffroy pikt nog kort in op de vraag van Leo Pieters. Die vraag werd tijdens de hoorzitting van 21 oktober 2022 ook gesteld. De huidige richtlijn is min 55 procent voor het eigen patrimonium, en de eigen voertuigvloot. Wat doet men met die cijfers, behalve ze verwerken in tabellen voor nieuwe rapporten?

Maarten Tavernier noemt dat een heel grote uitdaging, en ook de lokale besturen beschouwen dat als een heel grote uitdaging. De rekenwijze voor die tabellen is een copy-paste van de Vlaamse methodiek. Vlaanderen gaat dat engagement aan, en men verwacht van de Vlaamse besturen hetzelfde. Hij is dus benieuwd naar de resultaten die Vlaanderen boekt op dat vlak. Er is een ambitieuze doelstelling, maar het lijkt hem ook logisch dat men, als publieke sector, dat engagement aangaat.

Men kan moeilijk van de burgers en bedrijven allerlei zaken verwachten en zelf maar met een minimale doelstelling komen. De doelstelling werd onderschreven bij LEKP 1.0. De resultaten van het eerste werkingsjaar moeten nog opgelijst worden. De monitoring daarvan is in opmaak. Men staat daar dus nog niet zo ver mee, maar het is wel zeer ambitieus.

Kobe Snyers vult aan en stelt dat de doelstelling voor het eigen patrimonium zeer ambitieus is. Het is belangrijk dat de overheid en ook de lokale besturen aan de maatschappij tonen welke weg men moet inslaan om te zorgen dat dat een succes wordt op lange termijn. Het feit dat die monitoring wordt opgestart en dat die data publiek ter beschikking wordt gesteld, zal an sich niets veranderen aan de besparingen die lokale besturen zullen realiseren. Maar om te weten waar men staat, moet men eerst weten wat de cijfers zijn.

Als men bijvoorbeeld al een beperkte renovatie heeft gedaan van een bepaald gebouw, dan kan men al gaan kijken wat dat in de praktijk heeft teweeggebracht. Zoiets zal men rechtstreeks uit die data kunnen aflezen. Al maakt men dan natuurlijk wel abstractie van het verbruiksgedrag, wat ook een impact kan hebben. Maar men zou tot op zekere hoogte in die data moeten kunnen terugvinden wat de algemene trend is. Wat er dan concreet gedaan wordt met die data, behoort tot de autonomie van de lokale besturen.

De spreker denkt wel dat de lokale besturen, op basis van de trendanalyse die uit de data zal voortkomen, kunnen beslissen om hun hele patrimonium op een grondige manier in kaart te brengen. Het Vlaams Energiebedrijf kan de lokale besturen daarbij op weg helpen en ook ontzorgen. Men helpt ook bij het opstellen van vastgoedstrategieën op lange termijn.

Cedric Depuydt gaat in op de vraag van Bruno Tobbacq, namelijk of het LEKP effectief tot meer *schwung* leidt. Hij wijst erop dat dat een nieuwe maatregel is, waarvan men de effecten pas na een bepaalde periode kan evalueren. Maar men vraagt wel altijd aan de gemeenten waar zij momenteel mee bezig zijn. De gemeenten blijken met het nodige enthousiasme in te zetten op onthardingsprojecten, of willen bijvoorbeeld autodelen introduceren. Gemeenten beginnen dus volgens eigen snelheid en interesses een aantal van die thema's aan te pakken. In elke gemeente spreekt men over het pact, en de spreker heeft toch het gevoel dat dat pact tot meer dynamiek leidt bij de beleidsmakers.

Men zal nu nog moeten zien waar dat concreet toe leidt. Met de doelstellingen van het pact alleen zal men er niet komen voor het Burgemeestersconvenant. Maar het is iets waarmee men vooruit kan en waarmee men burgers kan betrekken. Hij stelt vast dat alle steden en gemeenten zich hierachter scharen.

Bruno Tobbacq had zijn vraag iets concreter gesteld. Hij verwijst naar de hoorzitting op 21 oktober 2022, toen twee steden een heel duidelijke oproep deden dat er nood is aan een gecoördineerde samenwerkingsagenda. Hij geeft daarbij het voorbeeld van één boom per inwoner. Heeft men al concrete voorbeelden van samenwerkingsakkoorden die tussen gemeenten tot stand komen? Hij stelt vast dat de vraag naar dergelijke samenwerkingen wel vrij groot is.

Voor dergelijke samenwerkingsakkoorden is het nog te vroeg, meent *Maarten Tavernier*. Men zit pas in het eerste jaar van het LEKP, en de doelstellingen lopen tot 2030. Niet elke doelstelling is voor elke stad even evident. Maar de doelstellingen van het pact moeten als een globale doelstelling worden bekeken voor alle steden en gemeenten.

De spreker denkt dat er met een creatieve blik en voldoende creativiteit mogelijkheden zijn om een groot deel van die doelstellingen te realiseren. Zo maakt Mechelen

de keuze om de ringweg te verkleinen, en te kiezen voor minder baanvakken en meer eenrichtingsverkeer. Op die manier maakt men ruimte vrij om te ontharden en te vergroenen. Hij ziet dus veel mogelijkheden om ver te springen met die doelstellingen.

De vergelijking die de stad Antwerpen had gemaakt in de hoorzitting van 21 oktober 2022 sloeg op bomen op openbaar domein. Maar dat is niet de enige manier om die doelstelling voor meer groen te realiseren.

Maarten Tavernier verwijst tot slot naar een project in West-Vlaanderen, waar men landbouwers stimuleert om meer schaduwbomen te planten, niet alleen in functie van het klimaat maar ook in functie van het comfort van de dieren. Want die dieren staan vandaag vaak nog op weides die grote, kale vlaktes vormen. Door bomen te plaatsen verhoogt meteen ook het comfort voor de dieren.

III. Gedachtewisseling van 9 december 2022

1. Verslag van de hoorzittingen door de verslaggevers

De verslaggevers brengen beknopt verslag uit van de hoorzittingen van 21 en 24 oktober 2022 over het lokale klimaatbeleid.

1.1. Rita Moors

Rita Moors vat de hoorzitting van maandag 24 oktober 2022 samen, toen een aantal externe sprekers te gast waren rond het thema lokaal klimaatbeleid. Het ging om sprekers van de VVSG, het VEKA en het Europees Comité van de Regio's.

1.1.1. VVSG

De sprekers van de VVSG, Maarten Tavernier en Cedric Depuydt, focusten vooral op de rol van de lokale besturen. Zo wezen ze op de belangrijke rol van het samenspel tussen de centrale en lokale overheden voor het realiseren van projecten met betrekking tot lokaal klimaatbeleid. Daarin moet Vlaanderen volgens de VVSG het kader creëren voor de lokale besturen om initiatieven en projecten te kunnen uitrollen.

De VVSG haalt daarbij het Netwerk Klimaat aan, dat daarin een grote hulp is. Het Netwerk Klimaat bundelt initiatieven, reikt tools en methodieken aan, inspireert en wisselt ervaringen uit om te vermijden dat elke gemeente het warm water moet uitvinden.

Rita Moors stelt ook vast dat de VVSG het Lokaal Energie- en Klimaatpact, dat klimaatbeleid vastlegt en doelstellingen bepaalt volgens het aantal inwoners, als een positief instrument ervaart, dat werd gecreëerd om de gemeenten te versterken. Dat komt boven op het Burgemeestersconvenant. De belangrijkste werf binnen dat LEKP is volgens de VVSG de werf Verrijk je wijk.

De VVSG vindt wel dat er nog veel werk is rond het thema renovatie, en dat de huidige renovatiegraad te laag ligt. De globale doelstelling is immers een fossielvrij patrimonium tegen 2050, maar minder dan 5 procent heeft al een label A. De VVSG wijst op de rol die warmteplanning, financiering, ontzorging, de renovatiepremie en de energiehuizen hierin kunnen spelen. De Vlaamse wetgeving moet hiervoor de lijnen uitzetten, zodat de lokale besturen worden gestimuleerd om een lokale langetermijnrenovatiestrategie op te maken.

De VVSG stelt dat er een grote financieringsnood is om alle investeringen in renovaties in Vlaanderen mogelijk te maken. Daarvoor is een degelijk financieringssysteem nodig. Dat kan ook met private middelen, die men kan gaan engageren en poolen. En met de overheidsmiddelen kan men dat systeem borgen. Dat kan een soort rollend fonds zijn.

Een tweede belangrijke werf is warmte. De VVSG wijst erop dat lokale besturen nu op basis van woondichtheid moeten gaan kiezen waar men voor collectieve oplossingen, zoals warmtenetten, dan wel voor individuele oplossingen gaat opteren. Het Netwerk Klimaat heeft een inspiratiekaart warmtezonering voorzien. Aan de hand daarvan kunnen steden en gemeenten evolueren naar een gedifferentieerd warmtebeleid.

Het derde thema binnen de werf Verrijk je wijk gaat over hernieuwbare energie. De VVSG vindt dat het systeem van energiedelen en -gemeenschappen beter moet worden gebruikt om het potentieel aan hernieuwbare energie te benutten. De VVSG zou graag alle daken vol zonnepanelen zien. Maar daar zou de financiële incentive nog te klein voor zijn, en de VVSG stelt daarom een differentiatie in de tarieven voor distributienetgebruik voor. Wat betreft windenergie vindt de VVSG dat een grootschalige uitrol wordt tegengehouden, door de manier waarop de ontwikkeling van windenergie vandaag gebeurt.

Ook mobiliteit maakt deel uit van het LEKP, zij het beperkt tot laadpalen, fietsen en deelmobiliteit. De VVSG stelt dat de mobiliteitsdoelstellingen in het LEKP niet zullen volstaan om tegen 2030 de modal shift te behalen.

De VVSG stelde tot slot een aantal knelpunten voor die het Netwerk Klimaat graag samen met Vlaanderen zou willen wegwerken. Ten eerste wil de VVSG dat de capaciteit van gemeenten om klimaatbeleid te voeren wordt versterkt. Ten tweede vindt men het positief dat er niet langer gewerkt wordt met calls, want ze stellen vast dat klimaatbeleid pas echt tot stand komt als er concrete, positieve en attractieve businesscases zijn. Daarom vindt de VVSG de taxshift tussen de energievectoren belangrijk, dus met minder lasten op elektriciteit en meer op fossiele brandstoffen. De VVSG stelt dat Vlaanderen daar kan helpen door de openbare dienstverplichting uit de energiefactuur te halen. Ten derde ijvert de VVSG voor de verbetering van het systeem van energiedelen, waarbij de incentive voor zonnepanelen altijd loont. En als laatste kaart de VVSG de financieringsnood, om alle investeringen en renovaties in Vlaanderen mogelijk te maken, nogmaals aan als een blijvend knelpunt.

1.1.2. VEKA

Nadien kwamen twee sprekers van het Vlaams Energie- en Klimaatagentschap aan het woord: Jan Breijne en Kobe Snyers. Rita Moors vat samen dat het VEKA de monitoring ondersteunt van inspanningen van het Burgemeestersconvenant. Dat gebeurt onder meer door de opmaak van inventarissen, het in kaart brengen van CO₂-emissies en het samenbrengen van data.

Volgens het regeerakkoord moeten lokale besturen een jaarlijkse primaire energiebesparing realiseren. Die werd in 2021 verhoogd naar een primaire energiebesparing van 3 procent tegen 2030 en een CO₂-reductie van 55 procent ten opzichte van 2015. Die laatste komt overeen met een daling van 40,3 procent in 2030 ten opzichte van 2019, als nieuw referentiejaar. Die verhoogde ambities zijn verankerd in het LEKP 2.0. Burgemeesters die het Burgemeestersconvenant ondertekenen, verklaren zich akkoord met de visie en de doelstellingen. Het Vlaams Energie- en Klimaatagentschap ondersteunt gemeenten bij de opmaak van een klimaatactieplan.

Vervolgens kijkt men naar het toepassingsgebied. De doelstellingen zijn van toepassing voor gebouwen en technische infrastructuur waarvoor het lokaal bestuur de energiefactuur betaalt. Het gaat niet alleen over steden en gemeenten, maar ook over entiteiten zoals politiezones en autonome gemeentebesturen.

Momenteel is het VEKA nog bezig met een monitoringsoefening om het gebruik van referentiejaar 2019 in kaart te brengen. Het VEKA werkt daarvoor samen met Fluvius en het Vlaams Energiebedrijf.

Rita Moors vat de hoorzitting met het VEKA als volgt samen. Het VEKA geeft aan dat het binnen de prioriteitsstelling niet altijd mogelijk is om binnen de beschikbare middelen tegemoet te komen aan bepaalde datavragen van lokale besturen. Daar kan nog werk van worden gemaakt, maar daar moet personeel en budget tegenover staan, stelt het VEKA. Voor deze legislatuur zijn het energiedataplatform, de databank verwarming en de databank niet-residentiële gebouwen naar voren geschoven.

Het VEKA hoopt dat men qua datamonitoring van de huidige inventarisatiefase overstapt naar het bijhouden van en rapporteren over de uitvoering van maatregelen. Het VEKA geeft aan dat bij de huidige monitoring van data ook nog extra aandacht moet gaan naar het kunnen opvolgen van beleidsinitiatieven. Voor bijvoorbeeld de doelstellingen voor het eigen patrimonium geven de data wel de nodige inzichten om beslissingen te nemen, vindt het VEKA.

1.1.3. Europees Comité van de Regio's

De laatste spreker die tijdens de hoorzitting aan bod kwam, sprak in naam van het Europees Comité van de Regio's. Jeroen Vandeur gaf feedback vanuit zijn ervaring met betrekking tot het werken met andere landen. Rita Moors stelde vast dat de spreker positief is over het LEKP in Vlaanderen. Hij stelt voor om het verder uit te breiden, de dialoog verder te verankeren en goede overlegstructuren met lokale overheden uit te zetten.

Er zijn volgens de spreker twee manieren om burgers over de streep te trekken om te renoveren, en een eerste manier is subsidiëren. Hij gaf de 'Superbonus 110 procent' uit Italië als voorbeeld voor een concreet initiatief rond renovatiebeleid via subsidiëring. Bij energierenovaties krijgt de eigenaar dan 110 procent van het geïnvesteerde bedrag terug als een belastingkrediet, of het krediet kan na vijf jaar verkocht worden aan een bank. Ten tweede kan men renovatie ook promoten door te faciliteren, door burgers de weg te helpen vinden naar betrouwbare installateurs of aannemers.

Ook kunnen volgens de spreker hernieuwbare-energiegemeenschappen een impuls geven aan de productie van hernieuwbare energie. De spreker is van mening dat er opportuniteiten zijn waar de overheid zich kan in mengen, om de productie daarvan zo volledig mogelijk te benutten.

Als conclusie stelt de spreker dat de Vlaamse klimaatplannen veel goede punten bevatten, maar dat de resultaten niet altijd even goed zijn als in gidslanden als Denemarken en Zweden. De spreker wijt dat aan het beperktere potentieel dat Vlaanderen heeft voor hernieuwbare energie en aan het wetgevend kader in Vlaanderen dat vaak stokken in de wielen steekt. Ook is het een hele opgave om voldoende financiering en uitvoeringscapaciteit voor grootschalige projecten te vinden, vertelt de spreker. Wat betreft het Burgemeestersconvenant en het LEKP is Vlaanderen wel pionier. Ten slotte wijst de spreker op de mogelijkheden die kunnen worden gecreëerd door samenwerking tussen het regionale en lokale niveau om tot extreem goede resultaten te komen.

1.2. Wim Verheyden

1.2.1. Stad Antwerpen

Wim Verheyden vat de hoorzitting rond het lokale klimaatbeleid van 21 oktober 2022 samen, waarin Vincent Van Ryssegem, beleidscoördinator van de afdeling Klimaat en Leefmilieu bij de stad Antwerpen, een toelichting gaf bij het Antwerpse Klimaatplan 2030. De spreker ging ook dieper in op hoe het Vlaamse klimaatbeleid zich verhoudt tot de grootstedelijke realiteit.

In 2009 werd door de stad Antwerpen het Burgemeestersconvenant ondertekend, wat leidde tot een eerste Klimaatplan 2020. De ambitie van dat plan was een CO₂-reductie van 20 procent tegen 2020. Het opvolgend plan streeft naar een reductie van 50 procent.

In het Klimaatplan 2030 van de stad Antwerpen is een nieuw Klimaat Governance Model opgenomen. Dat behelst onder meer een Antwerpse Klimaatraad waarin onder andere de CEO's van De Lijn, Fluvius, Aquafin en lokale burgerbewegingen zoals Ringland zetelen. Er werden ook drie thematische klimaatkamers uitgewerkt. Een focust zich op mitigatie, een op adaptatie en een op bredere horizontale thema's zoals circulariteit of voeding.

De Antwerpse beleidscoördinator haalde een aantal uitdagingen aan waarin de Vlaamse overheid een rol kan spelen. Zo is bijvoorbeeld de renovatie van woningen een grote uitdaging. In een stad als Antwerpen zorgen woningen voor bijna 25 procent van de CO₂-uitstoot. De spreker toonde zich tevreden met de Vlaamse initiatieven om de renovatiegolf te versnellen, maar zei ook dat de meerderheid van de Antwerpenaren niet of onvoldoende kan genieten van bijvoorbeeld de Mijn VerbouwPremie. Investeren in een bodem-water- of water-waterwarmtepomp is voor de meeste gezinnen niet haalbaar door het gebrek aan ruimte of een tuin. Ook lucht-luchtwarmtepompen liggen moeilijk in een appartementsgebouw of een rijhuis, vanwege de mogelijke geluidsoverlast.

Hij stond ook kritisch tegenover de renovatieverplichting die de Vlaamse Regering oplegt vanaf 1 januari 2023. Volgens de coördinator zou men na zo'n renovatie niet langer geneigd zijn om nog verder te renoveren naar een lager label. Ook huurders zullen niet of minder snel investeren in een renovatie omdat de woning niet hun eigendom is. Dat laatste blijft een groot probleem.

De stad Antwerpen is ook samen met Fluvius vragende partij om met de Vlaamse overheid een werkgroep op te starten om een helder steunkader te kunnen uitwerken voor een stedelijk warmtenet.

De spreker ging ook in op het Lokaal Energie- en Klimaatpact, dat voor veel extra middelen voor steden en gemeenten zorgt. Maar er worden een aantal onrealistische doelwaarden gesteld. Zo moet er één boom per inwoner worden geplant tegen 2030. Voor een stad als Antwerpen komt dat neer op 530.000 alleenstaande bomen. Nu heeft men er 70.000 in het openbaar domein. Men mag boscompensatie niet meerekenen. Dat lijkt compleet onhaalbaar. Een herziening van die voorwaarden zou dan ook welkom zijn.

1.2.2. Leuven 2030

De volgende spreker was Katrien Rycken, directeur van de vzw Leuven 2030. Zij stond stil bij de rollen en mogelijkheden van lokale besturen in het lokale klimaatbeleid. Ze belichtte ook potentiële hefboomen voor een verbeterde afstemming met het Vlaamse beleid.

Leuven 2030 ziet vijf hefboomen voor een succesvol klimaatbeleid.

Ten eerste is er regelgeving. Men moet ervoor zorgen dat men experimenten, portfolio's en projecten veel sneller op elkaar kan laten inspelen.

Ten tweede is er governance. Hoe gaat men zich organiseren? Wie neemt welke verantwoordelijkheid? De Leuvense ervaring is dat men via Europese steden en kanalen een snellere en intensere afstemming en uitwisseling heeft weten te bewerkstelligen dan met het Vlaamse niveau.

Ten derde is er financiering. Volgens een VITO-rapport uit 2013 kost een stedelijke klimaattransitie tot 3000 euro per persoon per jaar aan investeringen. De spreker vindt het belangrijk om de upfront investments uit te voeren en om de tien jaar heel veel middelen te kunnen activeren en te kanaliseren voor die uitdaging. Dat moet zo worden georganiseerd dat er op de return – niet alleen financiële, maar ook bijvoorbeeld gezondheidsbaten – kan worden gewacht.

Ten vierde is er de mindset: hoe frame men de beoogde toekomst?

Ten vijfde is er nood aan meer monitoring, evaluatie en leren.

1.2.3. Transition Stories

Nadien kwam Wouter Cyx aan het woord, bestuurder van consultancybedrijf Transition Stories, met vijftien jaar ervaring met het begeleiden van lokale besturen in het voeren van een klimaatbeleid. Hij gaf enkele getuigenissen en wilde een aantal pistes aanreiken om verder te gaan. Volgens hem hebben de Burgmeesterconvenanten een golf aan klimaatplannen teweeggebracht in de periode 2015-2020 in Vlaanderen.

Toch blijken uit de praktijk enkele aandachtspunten. De toevloed van middelen leidt niet altijd tot het versterken van organisatiecapaciteit. Er is vaak ook een gebrek aan strategische onderbouw en begeleiding om de middelen effectief en efficiënt uit te geven. De Vlaamse middelen creëren de verleiding om de eigen voorziene middelen voor het klimaatplan te verschuiven naar andere beleidsdomeinen. Het LEKP leidt bij sommige besturen dus niet tot het verhogen van de ambitie, wat wel de bedoeling van dat LEKP is. De spreker adviseert om in te zetten op coaching en professionalisering.

1.2.4. Vlaams Bouwmeester

Tot slot kwam ook Vlaams Bouwmeester Erik Wieërs aan het woord. Volgens hem vraagt energie- en klimaatbeleid ruimtelijke differentiatie omdat de noden en oplossingen verschillend zijn naargelang de regio. De verschillende uitdagingen op het vlak van mobiliteit, ruimte, water enzovoort zijn door de aard van de plek verschillend. Daarom is het moeilijk om van bovenaf een klimaatbeleid op te leggen. Steden en gemeenten kunnen dat niet alleen. Daarom is er nood aan ondersteuning en expertise.

De Vlaamse Bouwmeester pleit vooral voor regie in plaats van regelgeving. Er is nood aan een andere interne organisatie en een ondersteuning van Vlaanderen op het vlak van regie en expertise. Het is volgens de Vlaamse Bouwmeester ook belangrijk om na te denken over welke juridische organisatie men misschien eerst moet oprichten alvorens over te gaan tot transitie. Zorg dat subsidies en ondersteuning terechtkomen waar ze het meest nodig zijn, vindt hij. Besteed niet alleen aandacht aan het E-peil, maar kijk naar de totale milieu-impact of de total life cycle cost van de bebouwde omgeving.

2. Toelichting door minister Bart Somers

2.1. Inleiding

Minister *Bart Somers* dankt de twee verslaggevers voor de heldere samenvatting van de hoorzittingen. Hij beperkt zich in zijn uiteenzetting tot zijn bevoegdheden als minister van Binnenlands Bestuur. Dat betekent dat hij ook een verantwoordelijkheid heeft in dit verhaal. Het is zijn overtuiging dat de klimaatuitdaging de grootste uitdaging is waar men voor staat. Dat betekent ook dat men iedereen in elk beleidsniveau nodig zal hebben om daar een antwoord op te bieden. Hij stelt ook vast dat elke crisis zijn opportuniteiten heeft. Hij hoort van alle partners dat er toch een bepaald momentum is, mee gecreëerd door de enorm hoge fossiele-energieprijzen. Daardoor zien veel mensen hun klimaatengagement hand in hand gaan met hun energie-uitgaven.

De uitdagingen zijn gekend: de energievraag reduceren, inzetten op elektrificatie en hernieuwbare energie uitbreiden. Daartoe heeft de Vlaamse Regering een Vlaams Energie- en Klimaatplan opgesteld. Dat plan wordt beheerd door minister Zuhair Demir, en zij nodigt al haar collega's uit om bijkomende maatregelen te identificeren die kunnen bijdragen tot het realiseren van het VEKP 2021-2030 en het verder verhogen van de doelstellingen. Minister Somers was alvast bereid om zich te engageren, omdat hij gelooft dat lokale besturen daarin mee een verschil kunnen maken. Het overgrote deel van de Vlaamse gemeenten had op dat moment al het Burgemeestersconvenant ondertekend, waarbij men zichzelf had geëngageerd om relatief ambitieuze doelstellingen na te streven. Soms ging dat over concrete plannen, soms bleef het bij laaghangend fruit.

Minister Bart Somers heeft uit de hoorzittingen vooral onthouden dat veel sprekers beseffen dat de lokale besturen een hefboom zijn om aan dat lokale beleid mee te werken. Zij kunnen zaken integreren en vooral ook de samenleving mobiliseren. Zij kunnen partnerschappen uitbouwen, transversaal werken en verschillende partners aan tafel brengen.

2.2. Lokaal Energie- en Klimaatpact

Daarom werd een LEKP uitgewerkt, met als ambitie om de klimaatuitdagingen te vertalen naar bevattelijke taal, met heel concrete en grijpbare doelstellingen. Daarbij werkt men geen strikt reglement uit, maar vertrekt men vanuit vertrouwen en vanuit de wil van lokale besturen om daaraan mee te werken. Men wil een helder contract tussen Vlaanderen en de lokale besturen, en dat is het LEKP geworden. Dat pact wordt verankerd in een decreet, en werd al voor een eerste keer goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Men wacht momenteel de adviesaanvragen van de SERV en de VVSG af, en in voorjaar 2023 zal het plan ook aan het parlement voorgedragen worden.

De eerste versie van dat plan is al goed ingeburgerd bij de lokale besturen; zij zijn daar al mee bezig. Het bestaat uit vier werven, met zestien concrete doelstellingen. Minister Somers wijst erop dat momenteel 294 van de 300 gemeenten het plan ondertekend hebben, wat het plan toch een zekere geloofwaardigheid geeft.

Nadien is er een LEKP 2.0 gelanceerd, met extra middelen en extra doelstellingen. Daarbij wordt meer gefocust op wijkrenovatie. Ook het aantal laadpalen per inwoner werd daarin opgetrokken, als antwoord op de Europese doelstellingen rond 'Fit for 55'. Er volgt ook nog een 2.1-versie, waarin men meer focust op het voorkomen van energiearmoede.

De minister bespreekt kort de verschillende werven binnen het VEKP. Ten eerste is er vergroening, met als doel één boom per inwoner, een halve meter haag of

geveltuinbeplanting en één natuurperk van 10 vierkante meter per 1000 inwoners. De tweede werf gaat over renovatie en hernieuwbare energie, onder de noemer Verrijk je wijk. Daarbij streeft men naar 50 collectieve renovaties per 1000 inwoners. In het LEKP 2.0 wil men 25 daarvan fossielvrij maken. Men wil mensen ook uitnodigen naar klimaattafels. En men wil ten slotte ook inzetten op thematische wijkverbeteringscontracten, maar ook collectieve renovaties faciliteren, door individuele renovatietrajecten aan te bieden aan mensen in energiearmoede.

Men organiseert ook één participatief hernieuwbare-energieproject per vijfhonderd inwoners, waar inwoners mee kunnen investeren. In LEKP 2.1 worden de doelstelling en het vermogen daarvan verdubbeld, van 18 naar 36 kilowatt per vijfhonderd inwoners. De eerste 18 kilowatt moet tegen 2025 gebeuren.

De derde werf heet Elke buurt deelt, en dat gaat over mobiliteit. Daar is het de ambitie om 1 meter fietspad aan te leggen per inwoner, één toegangspunt per 1000 inwoners dat leidt naar twee deelwagens, en één laadpunt per 100 inwonerst. De minister stelt vast dat die doelstellingen wel degelijk iets in beweging zetten, en dat gemeenten daar automatisch over beginnen na te denken. En men probeert die initiatieven ook via andere kanalen te steunen. Zo is er bijvoorbeeld het Kopenhagenvonds voor extra fietspaden, en sinds de lancering van de doelstelling zijn gemeenten ook volop bezig met het realiseren van extra laadpalen.

De vierde werf heeft betrekking op water, met als doelstelling 1 vierkante meter ontharden per inwoner, en 1 kubieke meter regenwaterinfiltratie of buffercapaciteit per inwoner.

2.3. Meten is weten

De minister wijst op het belang van een goede monitoring van de resultaten. Op die manier worden steden en gemeenten extra gemotiveerd, en kan er zelfs een vorm van competitiviteit ontstaan. Die monitoring leidt tot een verantwoordingsplicht tegenover de samenleving. Daarom komt er een portaal waar de realisaties van gemeenten opgelijst worden. Hij wil ook een administratieve rompslomp vermijden, zodat gemeenten zich kunnen concentreren op het realiseren van doelstellingen.

Dat portaal wordt gevoed door het te koppelen aan bestaande databases. Voor de eerste en vierde werf had men nog geen authentieke bron, en daarom werd er een nieuw meetinstrument ontwikkeld, het groen-blauw peil, dat betrekking heeft op vergroening en water. Dat wordt beter bekengemaakt bij de lokale besturen. Elk jaar krijgt elke gemeente een rapport, en dat kan de gemeenteraad het momentum geven om die onderwerpen aan bod te laten komen.

2.4. Drempels wegwerken

Ten tweede wil de Vlaamse Regering ook de drempels wegwerken waar gemeenten op zullen botsen. Men denkt onder meer aan het versoepelen van de regels rond het aanplanten van bomen op openbaar domein, een optimalisatie van het noodkoopfonds om OCMW's gemakkelijker noodkopers te laten begeleiden, of het aanbieden van kwaliteitsstandaarden voor lokale aanbestedingen voor deelmobiliteit. Maar minister Somers wil verder gaan, en ook doorbraken creëren op concrete drempels. Daarbij worden experts samengebracht om te kijken hoe men zaken kan aanpakken.

Hij noemt als voorbeeld het realiseren van een collectieve energiegemeenschap in een sociale woonwijk. Daarbij installeerden mensen zonnepanelen waar ook de naburige appartementen van konden genieten. Er werd daarbij samengewerkt met verschillende leveranciers, en het tarief lag lager dan het sociaal tarief. De

investering gebeurde door een particuliere organisatie die de nodige middelen verzamelde, en daar ook rendement voor kreeg.

Minister Bart Somers kijkt ook naar een aantal kritieken. Hij verwijst naar het voorbeeld dat in een van de hoorzittingen werd aangehaald, waarbij drie gemeenten die ongeveer even groot zijn, een verschillend aantal bomen moesten aanplanten, iets waar sommige gemeenten geen plaats voor hadden. Hij is zich daarvan bewust, maar hij wil niet dat er een onleesbaar verhaal wordt gemaakt. Want de kracht van dat VEKP ligt net bij de eenvoud, vindt hij. En men kan wel zaken ruilen met elkaar. Zo kan de stad Antwerpen een partner zoeken. Een naburige gemeente kan inzetten op het planten van extra bomen, en in ruil focust Antwerpen op extra deelmobiliteit. Die mogelijkheid tot ruilen werd ook voorzien in het plan, aldus de minister. Op het niveau van de regio's kan men nagaan welke gemeenten welke ambities kunnen nastreven. Dat zorgt ook voor samenwerking tussen de gemeenten; het zorgt voor een nieuwe dynamiek. Gemeenten versterken elkaar op die manier. Hij vindt de regio een heel geschikt platform om daarover afspraken te maken.

2.5. Europese erkenning

Hij vindt het ook belangrijk dat men door Europa is opgemerkt. De minister is aangesteld als klimaatambassadeur vanwege het LEKP. Men vindt dat een toonaangevend voorbeeld, want overal in Europa kent men dezelfde uitdaging. Men kan op nationaal of deelstatelijk vlak plannen maken, maar hoe krijgt men de samenleving, verenigingen, bedrijven en buurten hierin mee? Dat kunnen alleen de lokale besturen, vindt hij. Frans Timmermans spreekt van een uniek ecosysteem dat in Vlaanderen werd uitgedacht. De minister gelooft dat dat een exportproduct kan zijn, de manier waarop Vlaanderen, samen met de lokale besturen, de samenleving probeert te mobiliseren.

2.6. Budget

Als het over het budget gaat, dan zijn dat de middelen die daar, vanuit zijn bevoegdheid, aan toevertrouwd worden, aldus minister Somers. Die middelen nemen ook toe, en hij hoopt dat dat op termijn structureel wordt. Dat zijn ook niet alle middelen die gemeenten kunnen uitgeven. Hij herinnert eraan dat gemeenten, voor het LEKP, een Burgemeestersconvenant hebben afgesloten. Die hebben dus zelf al aangegeven dat ze dat willen doen, terwijl ze toen helemaal geen budgetten ter beschikking hadden. Het gaat dus om extra geld om inspanningen te doen. Het engagement was al genomen, maar nu wordt dat nog verder ondersteund.

In een van de hoorzittingen werd gevraagd hoe het zit met de regels van de BBC. Want de manier waarop de financiering van lokale overheden georganiseerd is, zou een drempel kunnen zijn om nu te investeren in iets dat pas op langere termijn rendement geeft. Hij vindt dat een terechte opmerking. Daarom is men op dit moment bezig met een studie om heel het Gemeentefonds en de financiering van gemeenten te herzien. Want dat is een verouderde structuur, waar nadien telkens opnieuw nieuwe structuren aan toegevoegd zijn. Die zijn ondoorzichtig en soms geïnspireerd op achterhaalde criteria. Daarom heeft men aan de universiteiten gevraagd om een aantal alternatieven te creëren.

Het lijkt hem denkbaar dat de financiering van lokale besturen mee geconditioneerd wordt door inspanningen die men doet naar klimaat, of waarbij klimaatinspanningen op een bepaalde manier daarin worden gevaloriseerd. Het lijkt hem een interessante discussie om te voeren bij het begin van een legislatuur. Men moet nadenken over nieuwe, toekomstgerichte parameters in het financieren en stimuleren van gemeenten op een aantal zaken.

2.7. Antwoorden op bekommernissen uit de hoorzittingen

De minister geeft vervolgens nog een aantal antwoorden op vragen of bekommernissen uit de hoorzittingen. Een eerste bekommernis was de vraag naar meer samenwerking. Daarom zijn er 64 LEKP-ondersteuners, met in de eerste plaats de VVSG, voor kennisverspreiding. Het gaat om verschillende organisaties en verenigingen die gespecialiseerd zijn in renovatie, in deelmobiliteit en in waterproblematiek. Zij staan klaar om de gemeenten te helpen die dat pact ondertekend hebben en zich daarin engageren. Ten tweede is er het werkplatform waar er co-creatie gebeurt. Dat zal de samenwerking ook stimuleren.

Een tweede punt dat naar voren kwam, is de vraag naar meer slagkracht voor de renovatiegolf. Hij gelooft dat lokale besturen sterker kunnen worden door groter te worden, en ook het geven van extra bevoegdheden kan een oplossing zijn. Ten tweede wordt er binnenkort een wijkrenovatietool voorgesteld aan de regering. Daarmee kunnen concrete trajecten begeleid worden en zullen klimaattafels ondersteund worden.

Wat de sociale inclusieve transitie betreft, werd er 19,2 miljoen euro naar de OCMW's overgeheveld voor energiebesparing, met een focus op preventieve maatregelen zoals energiedelen. Dat heeft de Vlaamse Regering zo beslist. Daarnaast worden in LEKP 2.1 de doelstellingen rond energiearmoede aangescherpt.

Als het gaat over een versnelling van de renovaties van het patrimonium, dan lijkt het hem inderdaad verstandig om te beginnen bij de eigen gebouwen. Daarnaast zijn de energieprestatiecontracten een goed instrument.

Een volgend punt was de nood aan hernieuwbare energie, waarbij een versnelling van de vergunningsprocedure aangehaald werd. Men kan daarbij inzetten op burgerparticipatie. Dat kan een interessante manier zijn om versnelling en draagvlak te creëren. Ten tweede wordt er gefocust op energiedelen om daken ten volle te benutten, wat kan gebeuren via de energiegemeenschappen. Hij verwijst naar het project in Otterbeek, met een potentieel van 4000 woningen. Ook mensen die bijvoorbeeld in appartementen wonen zullen van dit systeem kunnen gebruikmaken, dankzij dat energiedelen. Hij denkt dat ook andere gemeenten hiermee echt sprongen vooruit kunnen maken.

Er werd ook de suggestie gedaan om meer in te zetten op de katalysator. Hij denkt daarbij aan de energiemakelaar, aan klimaatwijkregisseurs en transitie managers. Het is belangrijk om dat verder uit te bouwen. En men moet kijken naar financieringsoplossingen, zoals derdepartijfinanciering en co-operaties. Dat is belangrijk om die wijkrenovaties echt te versnellen, vindt hij.

Ten slotte wordt er gevraagd naar een visie op versnelling. Het lijkt minister Somers echt mogelijk om in wijken de zaken aan te pakken door op die vier werven tegelijk te werken, en te zoeken naar hefboomen om te versnellen en op te schalen.

3. Vragen van de leden

3.1. Staf Aerts

Staf Aerts dankt de minister voor de toelichting. Wat het Burgemeestersconvenant betreft, blijkt dat ongeveer een derde van de burgemeesters hun reductie ten opzichte van 2020 niet gehaald hebben. Al was dat ook maar de eerste stap; ondertussen bouwt men verder.

De minister verwijst naar de verschillende werven binnen de LEKP's. Rond renovatie en hernieuwbare energie stelt hij vast dat steden als Leuven en Antwerpen het

signaal geven dat ze doen wat ze kunnen, maar dat ze een kader missen, dat ze aansturing missen. Zij vragen dat Vlaanderen dat wat meer in handen neemt. Staf Aerts begrijpt het pleidooi voor sterkere lokale besturen, maar het feit dat Leuven en Antwerpen het moeilijk hebben, toont volgens hem de complexiteit aan van die renovatiegolf. Hij hoopt dat er meer komt dan alleen een tool om die renovatiegolf in de steigers te zetten, want dat is ook gekoppeld aan de energiearmoede. Ook rond het noodkoopfonds zijn er nog steden die zeggen dat het instrument nog te complex is.

Minister Bart Somers haalde een aantal interessante pilootprojecten aan, maar Staf Aerts stelt vast dat een aantal lokale besturen eerst naar hun eigen budget kijken, en alleen investeren in de zaken die het meeste rendement opleveren. Daarbij kijken ze minder naar het draagvlak, of naar inwoners die het moeilijk hebben. Hij vraagt zich af of het niet mogelijk is om meer in te zetten op financiële burgerparticipatie.

Hij vraagt ten slotte om meer steun te bieden aan steden en gemeenten, want die renovatiegolf is echt complex, zeker als men het op wijkbasis wil aanpakken. Wie neemt de lead binnen de Vlaamse administratie?

3.2. Wim Verheyden

Wim Verheyden verwijst in zijn tussenkomst nog eens naar de opmerking van de Vlaamse Bouwmeester, die stelde dat de ruimtelijke differentiatie binnen het energie- en klimaatbeleid verschilt naargelang de regio. Daarom is het moeilijk om van bovenaf een klimaatbeleid op te leggen. Tegelijkertijd hoort hij de minister zeggen dat de klimaatimpact een indicator zou kunnen zijn richting de gemeentefinanciering. Maar dat lijkt hem een gevaarlijke denkpiste, omdat de gemeenten het financieel moeilijker hebben. Als men bepaalde doelstellingen van bovenaf oplegt waar gemeenten niet aan kunnen voldoen, kan dat financiële gevolgen hebben. Dan zouden toekomstige investeringen misschien niet meer uitgevoerd kunnen worden.

Hij gaat in op het beschikbare budget voor LEKP. Die budgetten lijken op zich veel, maar niet als men dat moet verdelen over de 294 deelnemende gemeenten. Verspreid over drie jaar krijgt elke gemeente gemiddeld 76.791 euro over drie jaar, aldus Wim Verheyden. Dat lijken hem niet de bedragen waarmee gemeenten echt zullen worden aangezet tot grote projecten.

Bovendien bevat het LEKP een aantal doelstellingen die misschien niet allemaal even realistisch zijn, vindt hij. Kunnen die doelwaarden wel behaald worden? Voor kleinere gemeenten wordt dat moeilijk, denkt hij, zelfs via samenwerkingsverbanden. Vlaanderen gaat er te gemakkelijk van uit dat gemeenten de opgelegde doelstellingen wel zullen kunnen realiseren.

3.3. Rita Moors

Rita Moors sluit zich aan bij de bezorgdheden van de collega's om de uitrol van het LEKP te realiseren. Ze denkt dat elke gemeente wel oren heeft naar de aangehaalde problemen, maar er is grote bezorgdheid over de financiële invulling. Enerzijds worstelt het lokale niveau al met het invullen van de vacatures, stelt ze vast, en anderzijds moeten die plannen ook gefinancierd raken. De gemeenten staan vanaf 2023 voor grote financiële uitdagingen, onder meer door personeelskosten. De bijkomende investeringen voor het LEKP zijn dan ook een belangrijke bekommernis.

3.4. Leo Pieters

Leo Pieters merkt op dat het LEKP in zijn stad ook werd goedgekeurd. Hij had eerder al zijn twijfels uitgesproken over het Burgemeestersconvenant, en die zijn

ook uitgekomen, stelt hij. Nu keurt men ook het LEKP 2.0 goed, maar in de gemeenten doet men daarbij aan cherrypicking. Als men elders, van hogere overheden, budgetten kan krijgen, dan moet men dat doen, vindt hij. Maar als men dat louter doet om subsidies te krijgen, zonder dat er enige visie of idee is, en men is eigenlijk niet met dat klimaat bezig, dan werkt dat ook niet.

Als men zo'n pact uitvaardigt, in welke mate is daar dan toezicht op, en in welke mate gaat men dat handhaven? Men stelt een plan op dat interessant kan zijn voor bepaalde steden, maar het is niet zo evident om dat ook toe te passen op kleinere gemeenten. Zij weten minder goed hoe men aan de nodige budgetten komt, en ze hebben daar niet het nodige personeel voor, zo besluit hij.

3.5. Willem-Frederik Schiltz

Willem-Frederik Schiltz stelt met tevredenheid vast dat ook het Vlaams Belang bezorgd is over de uitvoering van het LEKP. Het is nieuws dat voortaan alle partijen de grote bezorgdheid delen rond het boeken van vooruitgang met betrekking tot het klimaat. Het lijkt hem verstandig om de weerstand tegen het klimaatbeleid van onderuit weg te werken.

Hij begrijpt uit de uiteenzetting van de minister dat er budgetten voorzien zijn om het klimaatpact uit te voeren. Hij werpt het idee op om die budgetten vooral te voorzien voor de steden en gemeenten waar de capaciteit voor dergelijke plannen er niet is. Hij heeft niet begrepen dat de te voorziene budgetten moeten dienen om effectief te investeren in zonnepanelen of infrastructuur, maar dat men vooral wil kijken waar het potentieel ligt, en dat men daarbij vooral de bestaande middelen van de gemeenten op een andere manier wil inzetten.

Hebben de gemeenten voldoende slagkracht om hun potentieel in kaart te brengen? Zijn er gemeenten die misschien een heel groot kostenefficiënt potentieel hebben, maar dat van zichzelf niet weten? Is het mogelijk om gemeenten ook te ondersteunen bij het identificeren van hun kostenefficiënt potentieel?

3.6. Leo Pieters

Leo Pieters wil nog iets verduidelijken. Het Vlaams Belang heeft geen bocht genomen. Als de meerderheid iets beslist, en het Vlaams Belang keurt dat af, als oppositie, omdat men het er niet mee eens is, dan wil dat niet zeggen dat dat niet uitgevoerd wordt. En als de regering iets wil uitvoeren, moet men consequent zijn, vindt hij. Maar hij stelt vast dat de regering niet altijd consequent is met de eigen beslissingen, en daarop wil hij de nadruk leggen. Men vaardigt iets uit, maar dan moet men zich daar ook aan houden, zodat gemeenten dat ook kunnen volgen. Men moet consequent zijn in het handelen en doen, want daarop wordt men afgerekend.

3.7. Andries Gryffroy

Andries Gryffroy merkt op dat er in de twee hoorzittingen ook vaak naar monitoring verwezen werd. Die monitoring is momenteel versnipperd, zeker als het gaat over het Burgemeestersconvenant. Dat zit deels bij VITO, maar het VEKA is daar ook mee bezig. Die monitoring loopt dus niet zoals het zou moeten lopen, vindt hij. Vanuit de gemeenten komt ook de vraag om die monitoring structureler te maken, omdat men een goed beeld wil hebben, maar ook omdat men wil leren van elkaar. Zo kan men nagaan of een bepaalde maatregel nuttig is of niet, financieel en qua CO₂-uitstoot.

4. Antwoorden van minister Bart Somers

Minister *Bart Somers* gaat in op de vragen van de parlementsleden, maar merkt ten eerste op dat hij een overtuigd communalist is: hij gelooft sterk in de krachten van lokale besturen. Hij respecteert ook hun autonomie, en hij neemt de lokale democratie ernstig. Als die lokale democratie beslist om het Burgemeestersconvenant te ondertekenen, dan is dat niet omdat ze dat moeten doen van hogerhand. Zij hebben die beslissing zelf genomen, soms ook omdat ze moeten luisteren naar de publieke opinie, wat hij op zich een goede zaak vindt. Hij wijst er ook op dat het Burgemeestersconvenant niet van Vlaanderen komt, maar dat dat een Europees initiatief is. Door de convenant te ondertekenen, neemt de gemeente een engagement op. Men weet welke middelen men ter beschikking heeft, en wat de decretale mogelijkheden zijn. Daarbinnen probeert de gemeente die doelstellingen te realiseren.

Minister Bart Somers heeft op zijn beurt een LEKP aangeboden aan lokale besturen, maar dat werd op geen enkele manier opgelegd, benadrukt hij. Aanvankelijk waren er zeven gemeenten die niet mee wilden doen, en die keuze werd gerespecteerd. Gemeenten die zich inschreven, wisten hoeveel middelen ze zouden krijgen in het Klimaatplan 1.0. Dat was op voorhand gekend. Hij gaat ervan uit dat de gemeenten ervan overtuigd zijn dat die klimaatuitdaging fundamenteel is. Het is aan de gemeenten om af te wegen waar ze de beschikbare middelen voor inzetten, en wat hun prioriteiten zijn. Als men een convenant ondertekent, geeft men aan dat ze het klimaatvraagstuk belangrijk vinden, en dat ze die doelstellingen willen realiseren.

Als een stad bepaalde doelstellingen op zich neemt, weet zij dat sommige van die doelstellingen moeilijk te realiseren zullen zijn, bijvoorbeeld vanwege ruimtelijke redenen. Maar dan maakt men daar een afweging in. Een gemeente die bijvoorbeeld meer ruimte heeft om bos te creëren, maar minder nood heeft aan deelmobiliteit, kan dan met andere gemeenten afspraken maken, en doelstellingen voor een stuk ruilen. Dat was op voorhand geweten, merkt hij op. Het plan is een instrument om die doelstellingen op de agenda te krijgen, om gemeenten te mobiliseren. En zo zijn veel gemeenten voor het eerst beginnen te werken rond bijvoorbeeld ontharding. Zijn taak is om lokale besturen te ondersteunen, zodat zij zich mee inschrijven in dat beleid. Als gemeenten dan op bepaalde drempels botsen, dan is het zijn taak als minister om dat te signaleren aan de minister die specifiek bevoegd is voor de materie. En hij zoekt ook zelf naar manieren om doorbraken te realiseren, die dan ook met andere gemeenten gedeeld kunnen worden.

Hij merkt op dat het net de bedoeling is dat er binnen het gemeentehuis discussie ontstaat. Want men heeft een engagement genomen dat een aantal vagere doelstellingen bevat. Maar de oppositie kan aan de hand van de tool wel concreet zien hoeveel fietspaden er gerealiseerd zijn of hoeveel bomen er geplant werden. Elk gemeenteraadslid kan dus concreet nagaan hoever de gemeente staat in het klimaatvraagstuk. Via die tool zullen gemeenten ook kunnen vaststellen dat naburige gemeenten er wel in slagen om bepaalde doelstellingen te halen. Waarom slagen zij daar wel in?

Hij is er ook van overtuigd dat heel wat van die klimaatdoelstellingen ook de levenskwaliteit verbeteren, bijvoorbeeld door veel te ontharden, hagen aan te planten of woningen te renoveren. Dus een lokaal bestuur zou sowieso met dergelijke initiatieven bezig moeten zijn.

Wat de woonproblematiek betreft: binnen die wijkrenovatietool wordt er net ontokerd. Die tool wordt samen met minister Jo Brouns en minister Zuhal Demir gemaakt, en samen met klimaattafels. Daarbij wordt gezegd welk peil men tegen

welke termijn moet realiseren. De combinatie van die drie moet een versnelling in het woonbeleid mogelijk maken.

Er was de opmerking dat gemeentebesturen vooral naar zichzelf zullen kijken. Maar op zich is dat niet slecht, vindt de minister, want de sociale huisvestingsmaatschappijen huisvesten al een deel van de mensen met een bescheiden inkomen. Als sociale woningen al goed kunnen worden gerenoveerd en worden uitgerust met zonnepanelen en niet-fossiele energie, dan wordt dat ook goedkoper. Dan zullen mensen minder betalen voor hun energiefactuur dan als ze een sociaal tarief krijgen.

Het project Otterbeek is een voorbeeld van zo'n aanpak, en dat project werd volledig gefinancierd door coöperaties. Dat zijn burgers die dat financieel wilden ondersteunen, soms uit engagement, soms uit rendement. Dat is een model waar hij heel sterk in gelooft. De overheid faciliteert het, en vraagt wie erin wil investeren. Waar mogen er zonnepanelen komen, en wie wil er mee rendement uit halen? Dat is ook het idee achter de wijkenergiegemeenschappen. Dat is pas een eerste proefproject, maar men moet altijd ergens beginnen, merkt de minister op. Hij maakt de vergelijking met de eerste stad die op grote schaal ledverlichting heeft geïntroduceerd voor openbare verlichting. Veel steden stonden toen nog op de rem omdat men niet wist wat de levenstermijn zou zijn. Men is met de producenten aan tafel gaan zitten, en die eerste stad heeft een versnelling veroorzaakt. Dat zijn het soort doorbraken die een versnelling teweegbrengen van onderuit, aldus de minister.

Wim Verheyden had een vraag over het gebruikte model. Deze regering zal daar geen beslissing in nemen. Er gebeurt wel een studie door universiteiten, die voorstellen op tafel zullen leggen voor de onderhandelaars van de volgende regering. Dat gaat dan over hoe men de gemeenten zal financieren. In de commissie Binnenlands Bestuur zijn alle partijen het erover eens dat die financiering aan herziening toe is. Maar op basis van welke parameters moet dat gebeuren? Daarbij is de vraag of klimaat op een verstandige manier een parameter kan zijn, en hij gelooft van wel. Een mogelijkheid kan zijn dat gemeenten minder budget ontvangen als ze bepaalde doelstellingen niet halen. Een andere mogelijkheid is dat gemeenten die met een sterk verouderd patrimonium zitten, geld krijgen om die renovatie mogelijk te maken, maar dat dat afkalft doorheen de jaren. Zo komt er een impuls om daar net sterk op in te zetten. Maar hij laat het aan de professoren om daarin keuzes te maken.

Ingaand op de vraag van Willem-Frederik Schiltz, stelt minister Bart Somers dat de middelen die men inzet, een vorm van cofinanciering zijn, waarbij gemeenten op voorhand wisten, als zij dat engagement opnemen, welk budget er beschikbaar is. In de VVSG zal men met het Netwerk Klimaat ook de nodige expertise opbouwen, om gemeenten te ondersteunen die het vandaag moeilijk hebben op dat vlak.

Er zijn gemeenten die aangeven dat ze het moeilijk vinden om die doelstellingen te realiseren. Uit alle onderzoeken die gebeuren rond cyberveiligheid, rond een efficiënt armoedebestrijd, of bijvoorbeeld het vinden van geschikt personeel, blijkt dat kleine gemeenten de grootste problemen hebben. Kleine gemeenten ervaren een grote druk om die taken uit te voeren, terwijl de minister er net van overtuigd is dat er nog meer taken naar het lokale niveau moeten worden doorgeschoven. Want daar kan men meer maatwerk doen en staat men dicht bij de mensen. Daarom denkt hij dat gemeenten ernstig moeten nadenken over een opschaling. Want die kleine gemeenten zullen altijd met dergelijke problemen geconfronteerd worden, meent de minister. De samenleving is immers complexer en professioneler geworden.

Andries Gryffroy haalde het thema monitoring aan. De minister geeft aan dat er rond het LEKP een sterke monitoringstool wordt uitgebouwd. Het is de ambitie om in overleg te treden met ministers Demir en Brouns, om te bekijken hoe dat beter

in elkaar kan schuiven. Dat lijkt hem belangrijk. Ook MOW moet daarbij betrokken zijn. Hij vindt dat de verkokering een probleem is in Vlaanderen, waarbij iedereen eigen tools maakt die niet met elkaar samenwerken. Daarom vindt hij die monitoringstool belangrijk. Als men niet kan monitoren, dan werkt het niet.

Hij geeft ten slotte nog mee dat de Stadsmonitor hem als burgemeester enorm heeft geholpen om de slechte punten te verbeteren, omdat men dan duidelijk kan zien waar men slecht scoort. Een monitor met een ranking zorgt voor gezonde competitiviteit, die organisaties, verenigingen, gemeenteraden ertoe kan aanzetten om ergens op te focussen. Die tool is voor hem de ultieme kracht van dat plan.

5. Replieken en aanvullende antwoorden

Wim Verheyden bevestigt dat steden en gemeenten soms in het Burgemeestersconvenant of LEKP stappen onder druk van de lokale opinie. Maar als het aankomt op realisaties, moeten ze vaak vaststellen dat ze dat niet alleen kunnen. Fusioneren als enige mogelijke oplossing voorstellen is wel wat te kort door de bocht, want er zijn intercommunales die met klimaat bezig zijn en steden kunnen bijstaan en er is ook de regiovorming. Het probleem is dat de nodige financiële middelen vaak ontbreken. Uit een bevraging bij 67 gemeenten bleek dat 92 procent de klimaatdoelstellingen voor 2030 en 2050 niet kan halen met hun personeelscapaciteit en begrotingsmiddelen, ondanks de bovenlokale ondersteuning en het regelgevend kader. Volgens de spreker gaat de minister daar te licht over. Het idee om klimaatimpact te gebruiken als hamer om mee te slaan, is trouwens een gevaarlijke denkpiste.

Wat gerenoveerde woningen betreft, benadrukt *Wim Verheyden* dat veel mensen de middelen niet hebben om te renoveren en dat de premies voor hen vaak niet volstaan. Gerenoveerde woningen bieden trouwens niet noodzakelijk sluitende garanties op het halen van klimaatdoelstellingen.

Staf Aerts vindt het Otterbeekproject een goed project, maar overweegt de minister om de burgerparticipatie die het mogelijk heeft gemaakt om dat project ook te realiseren, in een toekomstig klimaatpact op te nemen als een mogelijke maatregel?

Wat de laatste vraag betreft, duidt minister *Bart Somers* dat zoiets al in het LEKP is opgenomen, in de vorm van een coöperatieve participatieve energiegemeenschap. *Elise Steyaert*, raadgever van de minister, voegt daaraan toe dat een coöperatief participatief hernieuwbare-energieproject per 500 inwoners al in de eerste versie van het LEKP was opgenomen. In de versterking die medio december aan de ministerraad wordt voorgelegd, wordt de focus op energiegemeenschappen versterkt.

Minister *Bart Somers* juicht voorts toe dat lokale besturen inspelen op vragen uit de samenleving. Dat is hoe een gezonde democratie functioneert.

De lat om alle klimaatdoelstellingen te realiseren, is inderdaad ongelooflijk hoog, maar de samenleving staat dan ook voor een ongelooflijk zware uitdaging en moet een grote omslag maken. Daarvoor worden middelen vrijgemaakt, onder andere met het LEKP en de versterkingen, maar ook via het Kopenhagenfonds, specifiek voor de doelstelling voor fietspaden, of via de Mijn VerbouwLening en -Premie, als het gaat om woningrenovatie. Het doel van die laatste instrumenten is de energiefactuur van mensen te verlagen. Ook de energiegemeenschappen en de klimaat Tafels hebben datzelfde doel. Lokaal is er op dat vlak veel mogelijk, soms met enige creativiteit.

Het klopt ook dat sommige gemeenten voldoende ondersteuning vinden in intercommunales en regiovorming, zonder te fusioneren. Voor andere gemeenten zal dat niet genoeg zijn om op langere termijn te overleven en die gemeenten zullen moeten nadenken over diepgaandere samenwerking. Meestal zijn dat kleinere gemeenten die op meerdere domeinen moeilijkheden ervaren, en die in de toekomst, als er nog meer bevoegdheden naar het lokale niveau worden overgedragen, onvermijdelijk zullen moeten opschalen.

Andries GRYFFROY,
voorzitter

Wim VERHEYDEN
Rita MOORS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ABB	Agentschap Binnenlands Bestuur
AG	autonoom gemeentebedrijf (ook AGB)
AGB	autonoom gemeentebedrijf (ook AG)
ANPR	Automatic Number Plate Recognition
BBC	beleids- en beheerscyclus
BBL	Bond Beter Leefmilieu
BRV	Beleidsplan Ruimte Vlaanderen
EAN	European Article Numbering
EIT	European Institute for Innovation and Technology
ENVE	de Commissie Milieu, Klimaatverandering en Energie van het Comité van de Regio's
EPB	energieprestatie en binnenklimaat
EPC	energieprestatiecertificaat
ETS	emissions trading system
Febelfin	Belgische Federatie van de Financiële Sector - Fédération belge du Secteur Financier - Belgian Financial sector Federation
imec	Interuniversitair Micro-elektronicacentrum
KIC	knowledge and innovation community
kmo	kleine of middelgrote onderneming (meervoud = kmo's: kleine en middelgrote ondernemingen)
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
LEKP	Lokaal Energie- en Klimaatpact
LIFE	L'Instrument Financier pour l'Environnement (van de Europese Unie)
MOW	Mobiliteit en Openbare Werken (beleidsdomein van de Vlaamse overheid)
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
ODE	Organisatie voor Duurzame Energie
pak	aromatische koolwaterstof (meervoud: paks)
PV	photovoltaïc
RUP	ruimtelijk uitvoeringsplan
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
VEA	(historisch) Vlaams Energieagentschap (nieuwe naam = Vlaams Energie- en Klimaatagentschap, VEKA)
VEKA	Vlaams Energie- en Klimaatagentschap
VEKP	Vlaams Energie- en Klimaatplan
VITO	Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
VME	vereniging van mede-eigenaars
VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten